

Universitätsbibliothek Wuppertal

**PLVTARCHI||CHAERONENSIS,|| SVMMI PHILOSOPHI|| &
Historici,|| VITAE PARALLELAE,|| seu Comparatæ,||**

Cui subiecti sunt Indices tres ... ad commodum lectoris summa diligentia
confecti

Plutarchus

Francoforti ad Mœnum, 1592

Antonius

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-360](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-360)

in Cynda nimis subtiliter verterunt. quasi verò Cilices barbari, non barbara etiam locorum nomina retinuissent. Quae paucis post versibus de Cilicia, Tyro, Sidone, & cetera referuntur, plane diuerso sensu protulit Donatus.

10 Apud Dium.] In Græco, *ἢ ἐν Δίῳ*, Donatus Dium, 5
Amiotus nescio quale Demon. Ego qui Dium esse Macedonia
urbem infra Pydnam in ora maritima sinus Thermaici &
scirem, & omnibus eruditis cognitum putarem, facile id cū
Donato reposui. Verū ille corrector ne nihil diceret, præ-
clare meritum se & de autore & de interprete & de lecto- 10
ribus putauit, si annotaret *Δίον* urbem esse Eubææ, ex Ste-
phano & Strabone, apposite scilicet: quasi vnicum tantum
Dium Stephanus & alij Geographi notassent. Sed erat omni-
no talis, quicumq; fuit, vt libenter fumos venderet.

11 Quæ à Sapphone describuntur.] In nobilissima 15
illa oda (nisi vehementer fallor) quam insignis venustas in-
iuria edacitatiq; temporum exemptam, nostro quoq; tem-
pore in lucem reulit, & quam Catullus Sapphico versue-
legantissime depinxit. Extat impressa cum Anacreontis re-
liquijs, & Dionysio Longino, & Mureti in Catullum com- 20
mentario.

12 Euripidis versus.] De Bacchis sunt desumpti.

PLVTARCHI ANTONIVS, GVI-

lielmo Xylandro, Augustano,
interprete.

25

Genus.

2

ANTONII auus fuit Antonius orator, quem,
quod Syllanarum fuisse partium, Marius ne-
cauit. Pater Antonius cognomento Creticus, 30
non admodum nobilis in repub. vir, neque il-
lustris, benignus tamen, atque apprimè liberalis: quod ex
hoc etiam vno eius facto potest intelligi. Cū esset nō am-
plius præditus facultatibus, eamq; ob causam ab vxore pro-
hiberetur, ne sua liberalitate ex animi sententia vteretur, & 35
amicus ad eum pecuniæ causa petendæ accessisset, pecunia
defi-

deficiente, mandauit puero uti aquam in argenteo scypho
 afferret, atq; ea genas abluir, tanquam barbam tonsurus:
 puero aut alterius negocij causa digressio, scyphum amico
 tradidit, eoq; uti iussit. Ut verò scyphum à seruis requiri, v-
 xoremq; indigne ferentem, & velle de singulis seruis qua-
 sitione habita inquirere sensit, passus est factū, veniamq; pe-
 tiit. Fuit ea Iulia, ex familia Caesarū, nulli præstantissimarū
 eius temporis matronarū virtutis & pudicitiae laudibus in-
 ferior. Ea Antonium educauit, & mortuo marito suo, Cor-
 nelio Lentulo nupsit, quem Catilinariae coniurationis so-
 cium Cicero interfecit. Hæc origo videtur vehementis ini-
 micitiæ Antonij aduersus Ciceronem fuisse. Antonius qui-
 dem ait, cadauer Lentuli non antè redditum suis, quam id
 mater sua ab vxore Ciceronis impetrasset: verum id haud
 dubie falsum est, cum nemo eorum quos tum Cicero sup-
 plicio affecit, sepultura sit prohibitus. Antonij autem pue-
 riciam alioqui haud prauè institutam Curionis familiari-
 tas & consuetudo, veluti pestis quædam adorta, corrupisse
 traditur: is enim homo voluptatis mancipium Antonium,
 quo magis eum sibi obnoxium haberet, in potationes, scor-
 tationes sumptusque graues & luxuriosos coniecit, adeo ut
 præter ætatis rationem, grauem æris alieni summam, nem-
 pe sexagies festerium, conflauerit. Id totum cum Curio pa-
 ter filium suum intercessisse pro eo sentiret, domo Antonij
 eiecit. Ex eo Antonius aliquādiu Clodium sectatus, qui in-
 ter popularis auræ captatores audacissimus atq; impurissi-
 mus magno omnia tumultu miscebat: mox furoris eius sa-
 tietate correptus, metuensq; sibi ab iis qui in Clodium cō-
 spirabāt, ex Italia in Græciā abiit. Ibi & corpus ad militares
 labores, & linguam ad dicendum exercitationibus instru-
 xit: æmulatus est autem Asiaticum dicendi genus, maxi-
 me tum florens, vitæque eius fastuosa & inflata, ac ina-
 ni elatione, inconstantique ambitione plenæ consenta-
 neum. Cū verò Gabinus eum vir consularis in Syriam
 nauigans hortaretur, uti secum ed proficisceretur, præfe-
 ctus equitatu (priuatus enim sequi nolebat) vnā iuit: mis-
 susq; primum contra Aristobulum Iudæos ad defectionem
 pertrahentem, primus omnium castellum validissimū con-
 scendit, ipsum verò omnibus munitionibus expulsi: de-
 inde prælio congressus ingentes hostium copias parua
 suorum

*Canfani-
micitiarū
cum Cice-
rone.*

Curio.

*Studia An-
tonij in
Græciā.*

*Gesta in
Syria.*

suorum manu fudit, ac prope ad internecionem cecidit: ipsum Aristobulum cum filio, cepit. Secundum hæc Gabinius Ptolemæus decem millibus talentorum promissis orat, ut se in regnum Ægypti reducat. Ibi cum plerique ducum repugnarent, & ipse etiam Gabinius, quamquam tam grandi mercede plane captus, cunctaretur bellum suscipere, Antonius magnarum rerum, ac Ptolemæo gratificandi cupidus, eum hortando instandoque impulit. Difficilior tum ipsi bello videbatur profectio ad Pelusium, cum esset iter faciendum per profundam arenam & aquæ expertia loca, iuxta eruptionem & paludes Serbonidis: quem locum Ægyptij Typhonis expirationes nominant: videtur autem esse refluxus & excolatio rubri maris, quæ id à mediterraneo mari breuissimo diuiditur isthmo. Missus cum equitatu Antonius, non angustias modò occupauit: sed & Pelusio, urbe haud parua, capto, & quod ibi erat præsidio, tutum exercitui iter, imperatori certam victoriæ spem præbuit. Hostibus quoque eius studium laudis profuit. Cum enim Ptolemæus Pelusium ingressus, iræ & odio indulgere, ac necare Ægyptios vellet, ab Antonio est prohibitus. Obiit autem multas pugnas, ac difficilia certamina, in quibus multa audaciæ, multa prudentiæ eius, quæ in duce requiritur, documenta edidit: atque eo potissimum, quod circumuentis à tergo hostibus iis, qui à fronte pugnant victoriam pararet: itaque præmia & honores dignos adeptus est. Neque eius in mortuum Archelaum humanitas multitudinem sefellit: quem cum olim familiarem suum atque hospitem inuitus viucentem oppugnasset, cadauer in pugna cæsi inuentum regio ornatu sepeliit. His factis & apud Alexandrinos magnam sui famam reliquit, & summum nominis sui splendorem apud Romanos milites parauit. Inerat ei in vultu etiam liberalis dignitas, ac barba non indecens, faciesque lata: & nasi ad uncitas videbatur masculam oris formam, qualis Herculis pingitur atque fingitur, exprimere. Rumor verò etiam antiquus tenebat, Antonios ab Hercule genus trahere, prognatos ab eius filio Anteone: quem ille rumore videbatur & figura corporis & habitu confirmare. Nam quoties in conspectum multitudinis esset proditurus, tunicam ad femur cingulo adstringebat, saggo denso velabatur, & magno gladio se accingebat. Quin & il-

Humanitas.

Forma.

- & illa, quæ intolerabilia aliàs videntur, iactantia, dicacitas, vinolentia, comedētibus assidere, stantem ad mensam militarem manducare, mirum in modum apud milites eum commendabant. Non inuenisti etiam amores eius erant, quibus ipsis multorum sibi conciliabat animos, amātibz operam nauans, iocosq; de suis amoribus non iniucunde audiens. Liberalitas autem eius in milites amicosque, cum initium potentia eius validum fuit, tum eandem auctam diu conseruauit, innumeris aliis peccatis subuersam. Vnum munificentia.
- 10 munificentia eius exemplum referam. Cuidam amicorum dari decies sestertium iusserat: mirante procuratore, vtque doni magnitudinem ostenderet, in medium pecuniam deponente, Quid hoc, inquit, rei est? illo respondente, eam esse pecuniam, quam dari amico iussisset: intelligens eius
- 15 malignitatem, Parum est, ait, hoc, & minus quam putassem: adde igitur tantundem. Verum hoc postmodo. Posteaquam Romæ de repub. disceptari cœptum est, optimatibus se Pompeio, qui tum ad urbem erat adiungentibus, popularibus Cæsarem, qui in Gallia cum exercitu erat, vocantibus,
- 20 Curio Antonij amicus mutato priore consilio Cæsaris causam fouens, Antonium sibi adsciuit: vtque multum dicendo apud vulgus, & Cæsare suppeditante largitionibus plurimum poterat, effecit vt Antonius primum tribunus plebis, inde augur fieret. Antonius simul atque tribunatum accepit, plurimum Cæsaris factioni auxiliij tulit. Primum
- 25 Marcello consuli, milites iam contractos Pompeio tradenti, potestatemque scribendorum aliorum concedenti restitit, rogatione lata, vt collectus iam exercitus in Syriam nauigaret, Bibuloque bellum cum Parthis gerenti subueniret: ceteri qui conducerentur, Pompeio dicto audientes ne essent. Deinde cum Cæsaris literas recitari in senatu Pōperani non sinerent, ipse (nam muneris sui ratione poterat) eas recitauit, multorumque animos Cæsari conciliauit, quod moderata & iusta petere is videbatur. Denique duabus in senatu propositis quaestionibus, vna an Pompeio, altera, an Cæsari esset dimittendus exercitus, cum pauci illum, hunc omnes ab armis discedere iuberent: assurgens Antonius sententias dicere iussit, simulne utrique dimittenda copiae essent. Hæc summo omnium assensu probata est quaestio: magnoque cum clamore laudantes Antonio,
- Tribunus
plebis Cæ-
saris cau-
sam sonet.
- hhh 3 nium,

nium, suffragia ferri iuebant. Cùm repugnarent consules, rursus alias, & ipsas æquas proposuerunt conditiones, quibus & Cato se opposuit, & Lentulus consul Antonium Senatu extrubavit. Antonius multa in caput eorum execratus in discessu suo, seruilium habitum sumpsit: condu- 5 atq; vnà cum Q. Cassio rheda meritoria, ad Cæsarem abiit: atque vt primum in conspectum eius venere, magna vociferatione testati sunt, omnia Romæ confusa esse: ne tribunis quidem plebis libertatem relictam: in periculo esse quicumque de iure mentionem faciat. Inde Cæsar cum ex- 10 ercitu in Italiam irrupit. Sed in Philippicis Cicero scribens, Helenam Troiani belli, Antonium ciuilem principium fuisse, splendide mentitur. Non enim ita leuis fuit C. Cæsar, neque tam facile à sano consilio dimoueri se passus fuit, vt nisi iam pridem ita decreuisset, bellum subito patriæ illa- 15 turus fuisset, quod indigno habitu, & rheda meritoria ad se profugientes Antonium & Cassium vidisset. Verùm hæc ei iam dudum occasionem captanti prætextum facti sui honestum præbuerunt. Rapiebat autem cum aduersus omnes homines, sicut & Alexandrum antè, & antiquitus 20 Cyrum, insatiabilis dominandi amor, & insana primi loci summæque potentæ cupiditas, quæ adipisci nisi everso Pompeio non poterat Cæsar. Ergo vt profligato ex Italia Pompeio Romam tenuit, profecturus in Hispaniam primum ad Pompeianas ibi copias expugnandas, ac dein- 25 de parata classe Pompeium petiturus, Lepido prætori Romam, Antonio tribuno plebis Italiam & exercitus commisit. Militibus statim vnà viuens, iisdemque exercitationibus vtens crebrò, & pro suis facultatibus dona dans, acceptissimus fuit Antonius, reliquis molestissimus. Nam 30 & iniurias eorum negligebat, & iratum se compellantibus exhibebat, & propter adulteria male audiebat: atque omnino Cæsaris dominationem, quæ, quantum eius in Cæsare erat, quiduis potius quam tyrannus poterat dici, inuisam amici efficiebant, ac præcipue Antonius, 35 qui ob summam potentiam plurimum etiam peccare videbatur. Reuersus ex Hispania Cæsar, crimina obiecta ei dissimulauit: strenuo autem, forti, prudentiq; eo dace toto isto bello usus est. Nam cum à Brundisio mare Ionium traiecisset, & retrò naues misisset, vt Gabinius & Antonius co-
pias

*Ciceronis
mendaciū.*

*Antonij
importu-
ritas.*

piis iis impositas quam primum in Macedoniam transpor- *Gestabel-*
 tarent, Gabinio nauigationis periculum (hyems enim tum *lo ciuili.*
 erat) reformidante, atque exercitum longo itinere circum-
 ducente, Antonius Cæsari multis hostibus circumda-
 5 to metuens, Libonem primū, qui portus fauces obside-
 bat, repulit, cum eius triremes multis paruis scaphis arcuif-
 ferat. Inde impositis in naues octingentis equitibus, & XX.
 peditum millibus, transmisit. Cum verò eum hostes con-
 spicati persequerentur, validus Auster increbuit: magnoq;
 10 fluctu excitato apud eorum naues, & mari exagitato, peric-
 ulum auertit: verū eiectus cum classe ad scopulos abrup-
 tos & pfundos sinus, in summa desperatione salutis fuit.
 Hic subitò vehemens è sinu Africus erupit, fluctusq; à terra
 in mare propulit, ita vt in altum prouectus Antonius in lit-
 15 tore naufragia multa conspiceret: eò enim ventus trire-
 mes hostium insequentium impegerat, & plerasq; attriue-
 rat. Antonius multis in suam potestatem hominibus & o-
 pibus redactis, Lissum cepit: atq; opportune cum magnis
 copiis aduectus, magnam rebus Cæsaris fiduciam addidit.
 20 Multa proinde & continentia fuerunt inter Cæsarem &
 Pompeium commissa certamina: in quibus omnibus spe-
 ctata fuit virtus Antonij. Bis idem fugientibus Cæsarianis
 occurrens, eos vt in hostem se conuerterent impulit, amif-
 samq; victoriam recuperauit. Itaque secundum Cæsarem
 25 prima eius in castris fuit existimatio: atque ipse Cæsar satis
 ostendit, quantum ei tribueret, cum Pharsalico prælio
 (quo vltimo de summa rerum decretum est) dextrum cor-
 nu ipse ducens, Antonio, vt laude bellica suorum præstan-
 tissimo, sinistrum commisit. Ab ea victoria Cæsar dicta-
 30 tor dictus Pompeium insecutus est, Antonium verò magi-
 strum equitum Romam misit. * Est autem tribunicia po-
 testas proximæ post dictaturam dignitatis, dictatore præ-
 sente: eo enim absente, prima atque sola prope valet. Tri-
 buni enim plebis soli manent, cum quidem omnes alij ma-
 35 gistratus dictatore creato cessent. Enimuero ea tempesta-
 te Dolabella tribunus plebis, iuuenis & nouarum rerum
 cupidus, rogationem de nouis tabulis tulit, Antonium-
 que amicum suum, & plebem aliàs demereri solitum, in so-
 cietatem eius rei pertraxit. Cum autem Asinius & Trebel-
 lius ad contrariū hortarentur, forte grauis Antonio incidit
 h h h 4 suspi-

Vxor Antonij.

Contentio cum Dolabella.

Vitia.

suspicio, vxoris suæ pudicitiam à Dolabella esse violatam. Quam rem ita grauius tulit, vt & vxorem, tametsi conso-
brinam (silia enim fuit C. Antonij, quem in consilatu colle-
gam Cicero habuit) repudiaret, & Asinianæ factioni aduer-
sus Dolabellam auxilium ferret: cumq; hic forum occupas-
set legis per vim perferendæ causâ, & senatus armis eum cõ-
pescendum decreuisset, in forum cum armatis progressus
conflixit: & quosdam aduersæ partis hominum necauit;
nonnullos suorum amisit. Hæc res eum multitudini inui-
sum reddidit. Bonis autem & honestis ciuibus vita eius mi-
nime probabatur, sed (vt Cicero ait) odio habebatur. dete-
stabantur enim intempestiuas eius ebrietates, intolerabilem
luxum, in lustrisque eius obuersationes, qui interdum
aut dormiret, aut crapula epuletus vagaretur: noctes co-
mesando, ludicris spectaculis, & nuptiis mimorum scurra-
rumq; celebrandis exigeret. Memoriae proditum est, cum
cum in Hippia mimi nuptiis totam noctem potasset, ma-
ne à populo in concionem vocatum nondum concocta
crapula, vomuisse, quendam amicorum tunica id excepsisse.
Inter eos qui plurimum apud ipsam possent, Sergius fuit
mimus, & Cytheris ab eodem ludo muliercula dilecta: ille
quidem, Antonio vrbes obeunte, in lectica ferebatur comi-
tatu hand minori, quam eius mater. Molesta erant etiam
spectacula aureorum poculorum, quæ in processionibus
tanquam sacris pompis circũferebantur: sicut & hæc, quod
in itineribus tabernacula constituebantur, iuxta lucos &
fluuios prandia ingenti sumptu apparabantur, leones cur-
ribus iungebantur, pudicorum virorum & honestarum
mulierum ædes scortorum & mimorum diuersoria designa-
bantur. indignum verò videbatur, dum Cæsar extra Italiam
magni belli reliquias magnis & laboribus & periculis con-
ficeret, interim alios ipso fratros ciuibus per lasciuiam & li-
bidinem suam insultare. Hæc & auxisse seditionem, & mi-
litibus prauarum cupiditatum ac facinorum occasionem
præbuisse videntur. Itaque reuersus Cæsar Dolabellam
culpa liberauit, ac tertium consul creatus, non Antonium,
sed Lepidum collegam assumpsit. Pompeij bona hastæ
subiecta cum emisit Antonius, & precium posceretur,
inique tulit: atque ipse ait, se propterea in Africam cum
Cæsare non profectum esse, quod nullum pro rebus anti-
præcla-

præclare à se gestis precium ab eo tulisset. Sane Cæsar eo, quod ad peccata eius non conuieret, videtur magnam stoliditatis & luxuriæ eius partem correxisse. Etenim vitæ ista ratione omiſſa, vxorem duxit Fuluiam, quæ prius cum Claudio trib. pleb. vixerat: mulierem non lanificio aut rei familiaris curationi deditam, neque contentam viro priuato dominari, sed quæ imperatori imperare cuperet: adeoque Cleopatra mercedem debuit Fuluiæ, quod ea Antonium ad ferenda mulierum imperia adſuefecisset, domitumque & cicerem sibi tradidisset. Hanc tamen per iocum & ludendo efficere hilariorem aliquâto conatus est: cuius rei cum sint multa exempla, vnum recitabo. Inter multos qui Cæsari ex Hispania victori redeunti obuiam procedebât, ipse quoque iuerat. Subito autem rumore in Italia coorto, hostes Cæsare vita functo aduentare, Romam reuersus, seruili veste noctu ad ædes suas accessit, Fuluiæ se literas ab Antonio adferre dicens: intromissus ad eam velato capite, cum vxor grauius anxia, priusquam literas acciperet, viueretne Antonius, percontaretur, tacitus epistolam protendit, incipientem autem aperire & legere amplexus & deosculatus est. Cæterum Cæsar, cum ei ex Hispania (vti diximus) Romam repetenti primores ciuium ad multorum dierum iter occurrissent, Antonio summum honorem detulit: secum enim eum in suis bigis, quibus per Italiam vehebatur, habuit: poneſequebantur D. Brutus Albinus: & Octauius, sororis suæ filia natus, qui deinde Cæsaris nomen tenuit, & Romanis per multos annos imperauit. Quintum consul factus, statim Antonium collegam adſciuit: statuit autem se magistratu abdicare, & eum Dolabellæ tradere, atque ea de re senatum monuit: Antonio autem grauius repugnante, multisque inter eum & Dolabellam iactatis mutuo conuiitiis, turpitudine rei Cæsar offensus abiit. Rursum inde progressus ad designandum consulem Dolabellam, Antonio auspicia obſistere clamante conceſſit, Dolabellamque ægre ferentem dimiſit. Et quidem videtur hunc non minus altero abominatus fuisse. Fertur enim iis, qui vtrunq; simul ad ipsum deferebant, respondiſſe: crassos se istos & comatos non metuere, sed pallidos illos & tenues: Cassium indicans & Brutum, à quibus deinde est per insidias occisus. Quibus sane Antonius imprudens pulcerrimam ansam facinoris sui

hhh 5 præbuit.

Lupercalibus diadema Caesari offert.

præbuit. Lupercalibus enim cum Cæsar triumphali veste in tribunali sederet in foro, & Lupercos spectaret (decurrunt autem multi nobilium iuuenum, & nonnulli etiam magistratus, oleo vincti, albisque scuticis per lufum obuios percutiunt) Antonius, & ipse vnus Lupercorum, iussio valere antiquo more, diadema laureo serito circumplicatum tenens ad tribunal accurrit: elatusque à comitibus, Cæsaris id capiti imposuit, indicans regnum ei deberi. Cæsare autem ludente, ac caput despectente populus gaudio affectus, plausum sustulit: rursusque Antonius sertum admo-
uit, 10
applaudentibus Antonio cum niteretur diadema imponere paucis amicis, Cæsari reluctanti vniuerso magna cum vociferatione populo. Et mirum sane erat eos, cum te vera regi parerent, nomen regis, veluti abolitionem libertatis, fugere. Tandem indignatus Cæsar de tribunali degressus est, reductaque à collo veste iugulum se præbere volentibus occidere clamauit. Coronam autem vni statuarum eius impositam quidam tribuni plebis detraxerunt, quos multitudo collaudauit, cumque plausu deduxit: Cæ-
sar autem magistratu eos deiecit. Hæc animos Bruti & Cassij, sociorumque confirmauerunt: delectisque ad societatem facinoris amicis fidelibus cum de Antonio deliberarent, reliquis eum adfiscendum censentibus, Trebonius contradixit: se, quo tempore Cæsari ex Hispania redeun-
ti occursum fuisset, cum Antonio comite itineris & con-
tubernali vteretur, ad idem factum, tametsi sensim & caute, animum adiunxisse: id intellexisse Antonium, non tamen adfensisse: neque vero rem Cæsari indicasse, sed fideli silentio texisse. Rursus inde vna cum Cæsare trucidandi
Antonij consilium agitatam, cui Brutus obstitit: cupiens
id facinus, quod propter leges & iusticiam perpetrandum esset, sincerum & omnis iniuriæ purum esse. Antonij autem
robur, & maiestatem magistratus metuentes, quosdam
coniuratorum eo destinant, vt Cæsare in senatum ingres-
so, dum cædes eius perageretur, ipsi foris Antonium collo-
quando studiose detinerent. His ita vt compositum fue-
rat actis, cæsoque in senatu Cæsare, Antonius statim serui-
li sumpta veste sese abdidit: post cum percussores nemini
cuiquam manus afferre, sed in Capitolium conuenisse au-
diret,

daret, filio suo obside dato persuasit eis, uti descenderent: &
 ea nocte cœnam ipse Cassio, Bruto Lepidus præbuit. *Acta eius*
 uocato inde senatu, de memoria omnium discordiarum ob- *caso Cæsa-*
 liuione sempiterna delenda, dandisque Bruto & Cassio ac *re.*
 sociis eorum provinciis retulit. Senatus decretum ex eius
 sententia fecit, idque etiam, ut nihil actorum Cæsaris re-
 scinderetur. Omnium eo die splendidissimus hominum se-
 natu exiit Antonius, qui ciuile bellum sustulisse, & rebus
 difficilissimis ac perturbatissimis prudentissime ac ciuilissi-
 me consuluisse putaretur. Verum his eum consiliis statim
 excussit popularis opinio, ut speraret se Bruto oppresso pri-
 mum porro in vrbe citra controuersiam futurum. Forte fu-
 nebrem de Cæsare habebat pro more orationem, cum eius
 funus in foro duceretur. Ibi cum populum duci ac magno
 opere delectari cerneret, iis quæ ad mouendos faciunt affe-
 ctus, laudibus viri admixtis, misericordiam concitauit: fa-
 ctumque exaggerans, ad extremum vestes mortui cruentas
 & gladiis laceratas extulit, autoresque cædis eius nefarios
 atque parricidas appellauit. Quibus ita iram populi excita-
 uit, ut congestis subsellis & mensis, corpus Cæsaris in fo-
 ro cremauerint, facibusque à rogo raptis ad oppugnandas
 percussorum eius ædes accurrerint: quo factum est ut Bru-
 tus cum sociis vrbe excederent. Statim vero amici Cæsaris
 se Antonio coniunxerunt: vxorque illius Calpurnia maxi-
 mam pecuniæ partem apud eum deposuit, ad nongentias
 sexagies sestertiūm. Libellos etiam Cæsaris Antonius ac-
 cepit, in quibus conscripta erant, quæ is agere decreuisset:
 quibus hic multa pro suo arbitrio adscribens, nonnullos
 magistratus, multos senatores constituit: quosdam etiam
 exules reuocauit, & in carcere detentos soluit, ita Cæsarem
 de his statuisse prætendens. Hos vniuersos Romani perio-
 cum Charonitas appellabant, quod reprehensi commen-
 tatiis defuncti Cæsaris se tutabantur. Cætera quoque pro
 imperio egit Antonius, consul ipse, & qui ex fratribus Ca-
 ium prætorem, Lucium tribunum plebis socios haberet.
 Hoc rerum statu Iunior Cæsar (quem sororis Cæsaris filia
 natum diximus) Appollonia (ibi enim eo tempore egerat,
 quo Cæsar est interfectus) Romam venit, institutus à Cæsa-
 re facultatum hæres. Is Antonium, quippe amicū patris
 suum, statim adiit, salutatumque depositi admonuit: nā te-
 stamen-

Contra O-
stautanū,

stamento Cæsaris iuebatur viritim Romanis trecentos
 nummos diuidere. Verum Antonius initio cum, vt pote a-
 dolescentem, spernens, insanire dicebat, & à recta ratione,
 amicisq; bonis in opem esse, qui hæreditatem Cæsaris, o-
 nus intolerabile in se recipere cuperet: post cum ille perge-
 ret pecunias reposcere, multis & dictis & factis contumeli-
 ose habuit. nam & tribunatum plebis petenti obstitit, &
 auream patri sellam ex decreto ponenti minatus est, se cum
 in carcerem conditurum, nisi finem populum sibi concili-
 andi fecisset. Sed postquam Ciceroni se commisit adole-
 scens, reliquisque Antonij inimicis, ac eorum opera sena-
 tui commendatus est, & milites ex coloniis conduxit: peri-
 culum veritus Antonius cum eo in Capitolio collocutus
 est, & in gratiam rediit. Ea deinde nocte per quietem ima-
 ginatus est, dextram sibi fulmine ictam: ac paucis post die-
 bus rumor accidit, insidias ei à Cæsare parari. Cæsare autem
 frustra se purgare aggresso, exarserunt de nouo inimicitia: &
 vterque Italiam percurrens, milites iam in colonias dedu-
 ctos magna proposita mercede concitabant, & eos qui in
 armis adhuc erant, alter alteri præcipiētes, sibi adiungebant.
 Cicero interim, cuius summa erat Romæ potentia, vniuersos
 homines aduersus Antonium iritans, tandem senatui
 persuasit, vt hostem eum iudicaret: ad Cæsarem lictores &
 prætoriam insignia mitteret: Hircium & Pansam, tum consu-
 les, ad profligandum Italia Antonium amandaret. Hi, vna
 Cæsare præsentē, cum Antonio apud Mutinam prælio con-
 gressi, victis hostibus ipsi occubuerunt. Antonium autem
 fugientem cum multæ difficultates, tum omnium grauissi-
 me fames premebat. Sed ita erat natura, vt rebus aduersis se-
 ipsum plurimum præstaret, bonoque esset similimus. Est a-
 lioquin omnib. hoc commune, vt malis conflictati, virtutis
 recordentur: sed non omnium est, ea quæ probant imitari,
 aut fugere quæ improbant, rebus afflictis, eo quod nonnul-
 lorum animi præ imbecillitate concedunt, ac franguntur.
 Caterum Antonius admirabile se militibus suis exemplum
 proposuit, qui ante tanto luxui adfectus, nulla tum mole-
 stia aquam vitiatam biberet, agrestes fructus & radices co-
 mederet: corticem quoque, & animalia prius nunquam gu-
 stata vorasse cum suis in transitu Alpium fertur. Intendebat
 autem ad exercitum proficisci, qui trans Alpes cum Lepido
 erat

*Antonius
 ad Muti-
 nam Cæsaris.*

*Vt Lepidi
 exercitum
 ad se tra-
 duxerit.*

erat:hunc enim amicum suum rebatur , quod is ipſius præſertim opera ampliſſimos Cæſaris amicitiaꝝ fructus percepiſſet.Eo cum perueniſſet,ac caſtra proxime feciſſet, neque tamen quicquam humaniter cum ipſo Lepidus ageret: ſta-
 5 tuit extremum diſcrimen ſubire. Itaq; pullo habitu, coma neglecta, barbaque propenſa (vt iã tum à clade eam aluerat) ad caſtra acceſſit, & dicere cœpit. Multis autem & aſpectu eius fractis, & oratione motis, Lepidus ſibi metuens tubis concini, ne exaudiri Antonij ſermo poſſet, iuſſit. Au-
 10 xit hoc miſerationem militum, & miſſis occulte meretricio ami- cto Lelio ac Clodio, audacter eum caſtra aggredi iuſſe- runt.multos enim eſſe, qui & ipſum accipere, & ſi ita iube- at) Lepidum necare velint. Antonius Lepido vim afferri pro-
 15 hibuit:interdiu autem cum ſuis militib. an- nem trãſire in- tendit, primuſq; omnium vadum tentauit, & ad vltiorem ripam duxit,multos iam Lepidi milites cernens manus ſibi protendere, & vallum reſcindere. Ingreſſus in caſtra, & re- rum potitus, Lepidum humaniſſime tractauit, patrem eum ſuum appellans, & cum reiſa ſolus omnia in ſua poteſtate
 20 haberet, titulum ei imperatoris conſeruans. Quo factum eſt, vt Munatius etiam Plancus, qui haud procul inde eum magnis copiis degebat, ei ſe coniungeret. Proinde viribus reſumptis Alpibus iterum ſuperatis, ſeptendecim legiones peditum, & decem millia equitum ducens, relictis in Gallia
 25 ſex cohortibus præſidij loco, cum Vario familiari ſuo & compotore, quem Cotylonem cognominabant. At Cæſar
 30 Cicerone, quem libertati intentum ſentiret, omiſſo, Anto- nium opera amicorum ad pacificationem inuitauit. Con- uentum eſt inter Cæſarem, Antonium & Lepidum in parua
 35 quadam inſula, fluuio circumflua, & agitatum per tres dies conſilium:& de reliquis omnibus facile conſenſum: vniuer ſumque Romanum imperium, veluti hæreditas paterna, di- uiſa: de voce autem certorum hominum inter eos diu con- trouerſum non ſine graui moleſtia fuit, cum ſinguli inimi-
 40 cos necare, amicos ſeruare cuperent. Tandem honorem propinquorum, & amicorum ſtudium iræ ſuæ poſthabentes, trucidandum Antonio Ciceronem Cæſar, Cæſari Anto- nius L. Cæſarem auunculum ſuum permiſit: conſeſſum eſt etiam Lepido, vt Paulum fratrem necaret: quidam eum ab illis ad ſupplicium poſtulatam, & à fratre conſeſſum tra-
 dunt.

dunt. Neque existimo quicquam ea permutatione crudelius vnquam factum. cædes enim cædibus compensantes, & quos dabant, & quos recipiebant, interfecerunt: in amicos etiam maior fuit iniusticia, quibus ne odio quidem habitis mortem conscuerunt. Milites autem cum interessent huic fœderi, voluerunt amicitiam istam nuptiis etiam confirmari, ita vti Cæsar Clodiam Fulviæ Antonij vxoris filiam duceret. id quoque pactum. Proinde trecentos isti triumuii proscriptos interfecerunt. Ciceronis occisi caput & manū, qua Philippicas scripserat, amputari Antonius iussit, & ad se afferri: magnoq; cum gaudio spectauit allata, ac cachinnos sustulit: satur inde eius spectaculi, in foro poni pro vestris iussit. quasi vero mortuum contumelia afficeret, & nō potius se fortuna per libidinem abuti, & contaminare potētiam ostenderet. Auunculus eius L. Cæsar, cum ad necem 15 quæreretur, ad sororem Antonij matrem cōfugit. Hæc instantibus percussoribus, & in ædes irrumpere nitentibus, in forib; adstans, manusq; expandens, identidem vociferata est, Non interficietis L. Cæsarem, nisi me prius matrem imperatoris occideritis. Hoc illa pacto morti fratrem subtraxit. Enimuero cum multis in rebus triumuiratus iste molestus Romanis esset, maxime in culpa fuit Antonius, maior natus Cæsare, & Lepido potentior, & qui hac rerum mutatione ad pristinum illud dissolutum viuendi genus rediisset. Auxit communem infamiam priuatim odium, quod ei domus 25 quam habitabat, excitauit, Pompeij quōdam Magni, cui non minorem continentia, frugalisque & popularis viuendi ratio, quam tres triumphī admirationem pepererāt. Stomachabantur enim, cum viderent istam domum plerunq; ducib; & magistratibus & legatis oclusam, qui cōtumeliose etiam à foribus repellebantur: plenam autem mimorum, præstigiatorum, & adulatorum ebriosorum, in quos maior pars pecuniæ per vim & iniuriam summam partē prodigeretur. Non enim facultates tantum proscriptorum vendebant, circumuentis calumnia propinquis eorum & vxoribus: neque omni exactionis genere contenti erant: sed & cum apud Vestales deposita ciuium ac peregrinorum asseruari bona cognouissent, ea abstulerunt. Cum Antonio nihil esset satis: postulauit Cæsar, vti secum pecuniam partiretur. Copias etiam inter se diuiserunt, cum reli- 30
 cto Ro-

*Bellum
 contra
 Brutum.*

Eo Romæ Lepido in Macedoniam contra Brutum & Cassium proficiscerentur. Quo simul atque peruenerunt, & castra hostibus opposuerunt, ita ut Cassio Antonius, Cæsar Bruto obiceretur, nullum porro egregium Cæsaris exitit factum: tota victoriæ laus penes Antonium fuit. Priori enim prælio Cæsar à Bruto victus castra amiserat, & hostibus insequentibus quin caperetur parum abfuit. ipse in commèrariis scriptum reliquit, se amici in somnio moniti suasu ante pugnam se subduxisse. Antonius Cassium vicit: tamen si non desunt, qui ne interfuisse quidem Antonium prælio, sed fugientibus superuenisse scribant. Cassium Pindarus de fidelibus vnus libertis, iussus & exoratus interfecit, ignarum victoriæ Bruti. Paucis post diebus iterum est pugnatum, & Brutus victus sibi ipsi necem consciuit: Antonio maior pars laudis rei bene gestæ adscripta est, nimirum ægrotante tum Cæsare. Cadaveri autem Bruti adstans, paucis verbis ei Caij Antonij fratris sui necem exprobrauit, quem in Macedonia Brutus Ciceronem vlciscens interfecerat: Hortensium tamen potius quam Brutum eius cædis causa culpandum addens, illum ad sepulcrum fratris iugulauit: Bruti corpori puniceam vestem à se iniecit, magno emptam precio, ac suorum libertorum cuidam negocium eius humani dedit: quem postea, cognito eum vestem funeri subduxisse, necauit. Secundum hæc Cæsar Romam aduectus est, ita morbo afflictus, ut vitam haud diu toleraturus videretur. Antonius autem pecunias exactum ab omnibus versus ortum Solis sitis prouinciis iuit. Quod enim militibus polliciti erant viritim vicena sestertia, fiebat ut grauioribus & continentioribus tributorum exactionibus opus haberent. Antonius ut numeroso cum exercitu in Græciam venit, initio non insolentem se, neque iniquum præbuit: quin & animi causa audiendis philosophis, spectandis certaminibus, & factorum initiationibus, non sine laude vacauit: in iudiciis quoque æquitatem adhibebat, gaudebatque se amatorem Græcorum appellari, magisque etiam Atheniensem, quam ciuitatem amplis donis cumulauit. Megareses vero ostentationem horum æmulati Antonium euocabant, orantes, ut ipsorum curiam contempleretur. Quibus cum morem gessisset, interrogatus, quid ea ipsi videretur, Parua, inquit, & putida. Mensus est etiam Pythij templum, quod se ab-

*Exaltio
Asiatica
Antony,
& luxus.*

se absoluturum senatui promiserat. Inde L. Censorino in
Græcia relicto, in Asiam abiit. Hic diuitias Asiaticas cum
gustasset & reges ad ipsum commearent, & reginæ muneri-
bus ac forma cecantes eum ambirent, Cæsare interim Ro-
mæ seditionibus & bellis vexato, ociosus ipse & in pace a-
gens, ad pristinam luxuriam reuolutus est: & iam circa eum
Anaxenor citharædus, Xuthus tibicen, Methrodorus hi-
strio, chorusque totus Asiæ musices confluebant, aulam
que sectabantur, pestes istas Italicas procaci scurrilitate su-
14 erat luxuria. Vniuersa enim Asia, veluti vrbs illa apud So-
phoclem, erat

Repleta odoramentis & paanibus,

Clamoribusq; ---

Nam cum Ephesum iniret, mulieres Baccharum, viri & pu-
15 eri Satyrorum & Panum habitu præcedebant. hedera, thyrsis,
psalteriis, fistulis vrbs plena erat: Bacchumque vniuersi
eum Charidotam, & Milichium, hoc est, Bonorum datorem
& benignum salutabant: fuit enim fortasse nonnullis
talis, plerisque autem Crudiuorum & Immanem (Omeſam
20 nimirum & Agrionium) se præbebat: qui nobilibus homi-
nibus erepta bona verberonibus & adulatoribus donaret:
qui multorum viuorum, tanquam si mortui essent, facul-
tates petentibus largiretur, domum cuiusdam Magnesium
cuius coquo propter vnicam cœnam præclare paratam do-
25 „naret. Tandem cum alteram urbibus pensionem impera-
„ret, Hybreas pro Asia Antonio dicere ausus est, Si potes vno
„anno bistributum accipere, duas etiam ætates, duos au-
rumnos vno anno nobis efficere potes. forensi quidem hoc
more, & æmulationi Antonij conuenienter dictum. Idem
30 efficaciter iuxta & audacter, quod mentione facta ducenties
mille talentorum, quæ Asia contulisset, addidit: Hæc si
tu nõ accepisti, ab iis teposce, quibus data sunt: sin accepta
iam consumpsisti, nulli sumus. Vehementer hoc Antonium
commouit, pleraq; vt fierent, ignorantem, non tam ob so-
35 cordiam, quam simplicitatem, qua ductus facile suis crede-
bat. Erat enim simplici ingenio, & tarde sentiebat: cum au-
tem sensisset se peccasse, graui mouebatur poenitentia: & apud
eos ipsos, quos offendisset, confitebatur. Magna & sup-
plicia & præmia irogabat, modi tamen in gratificando
quam

quam puniendo erat negligentior. Iocis autem eius nimisq; dicacitati hoc aderat remedium, quod se vicissim morderi patiebatur: neque minori cum voluptate ridebatur quam ridebat. Quæ res illi maximo fuit malo. Qui enim libere secum iocarentur, ab iis serio loquentibus nequaquam putabat se adulari: itaq; laudando facile decipiebatur. non enim intelligebat esse, qui adulationi libertatem veluti subausterum condimentum admiscerent, quo proteruæ inter pocula loquacitati tædium & satietatem dimoueant, idque consequantur, vt assentientes & concedentes quoties de re graui sermo inciderit, non gratiam captare, sed prudentia inferiores videantur. Accessit his Antonij vitiiis vltimum malum, Cleopatrx amor, qui & multos occultos etiamnum eius morbos detexit, sopitosque excitauit: & quod adhuc bonum ac salubre in ipso inerat, & vitiiis reluctabatur, sustulit atque perdidit. Captus est eo amore ad hunc modum. Cum ad Parthicum bellum accingeretur, misit ad eam Delliū, mandans vt sibi in Cilicia occurreret, purgatura se de obiectis criminibus: nam ferebatur Cassio ad bellum gerendum magnos sumptus suppeditasse. Delliū vt formam eius, inque dicendo facundiam & calliditatem perspexit, statim sentiens Antonium nihil grauius in istam mulierem statuturum, sed summo in honore secum habiturū, ad demerendum eam se conuertit: hortatusq; est vt (quemadmodum est apud Homerum) probe adornata in Ciliciam iret, neque Antonium metueret, omnium ducum suauissimum & humanissimum. At Cleopatra cum verbis Delliū mota est, tum ex consuetudine, quæ sibi cum Iulio Cæsare, & Cneo Pompeij F. intercesserat, coniecturam fecit, se facile Antonium capere posse. illi enim puellæ eius adhuc, & rerum imperitæ noticiam habuerant: ad hūc ea ætate prædita ibat, qua est forma & florentissima mulieribus, & consilium viget. Itaque multis donis paratis, eoq; ornatu, qualem ex magnis opibus & beato regno adferri erat consentaneum, plurimum autem spei in seipsa, suisque illecebris & præstigiis positum habens accessit: multisque ab ipso & amicis eius literis acceptis, quibus euocabatur. adeo Antonium ludibrio risuique habuit, vt Cydno amne subueheretur lembo, cuius aurea puppis erat, velis passis purpureis, remis argenteis, qui ad tibiarum, fistularum, cithararum-

Amor Cleopatra.

thararumque sonū concinne agerentur: ipsa sub aurato recumbebat conopeo, eo modo orata, quo Venus pingitur: & vtrinque pueri Amoribus, quales pinguntur, similes adstant, ventulum facientes: ancillæ pulcritudine præstantes Nereidum & Charitum habitu ad rudentes ac gubernacula sedebant: odora menta varia miræ suauitatis fragrantiam ad ripam exhalabant. Hominum autem multitudo partim secundum vtranque ripam comitabantur, partim ex vrbe ad spectaculum confluiebant: ita vt effusa eo omni à foro turba, solus Antonius pro tribunali sedens relinqueretur. Rumor autem passim increbruerat, Bona Asiæ fortuna Venerem ad Liberum comesatum venire. Misit Antonius, qui eam ad cœnam vocarent: sed ipsa petebat, vt ad se potius ille veniret: & Antonius vt se facilem iam tum, amicumque ostenderet, morem gessit. Ibi cum apparatus, qualis sermone explicari nequit, inueniret Antonius, maxime ad luminum multitudinem obstupuisse fertur: quæ ita passim dependebant, aptissime inter se collocata & quadratorum & circulorum figuras positu suo exprimentia, vt inter commemorata dignissima spectacula iste conspectus referri meruerit. Postridie ipsam conuiuio accipiens, cum splendorem eius & solertiam superare studeret, vtroque victus, vltro cœpit in sui apparatus rusticitatem & inelegantiam illudere. Cleopatra autem cum in iocis etiam Antonij magnam ruditatem, militaremque inesse animaduerteteret, his quoque aduersus eum vsa est liberius iam atque confidentius. Etenim ferunt pulcritudinem eius, si sola spectaretur, nequaquam fuisse incomparabilem, neque eam, quæ stuporem insipientibus iniiceret: verum in conuictu laquei inerant inuitabiles. quippe facundia formæ coniuncta, & gestus ad sermonem quemuis accommodatissimi, atq; ipsa suauitas vocis aculeū relinquebant in animo colloquentis. Lingua quidem sua, veluti multis fidib. instructo instrumento ita utebatur, vt facile ab vnus gēris sermone ad alium transiret: quippe cum paucis barbaris per interpretem colloquebatur: plerisque ipsa dabat responsa, Aethiopibus, Troglodytis, Hebræis, Arabibus, Syris, Medis, Parthis: quin & alias multas linguas perdidicisse traditur, cum priores reges ne Aegyptiam quidem calluissent, & quidam Macedonicam etiam obliui fuissent. Adeo autem Cleopatra a.

iræ amore correptus fuit Antonius, ut Fulvia Romæ bellū
 contra Cæsarem gerente, & in Mesopotamia Labieno à
 Parthorum regis ducibus imperatore Parthico dicto, ac cū
 eorum exercitu iam iam in Syriam irrupturo, ipse à Cleo-
 patra Alexandriam abduci sustinuerit, atque ibi ladis io-
 cisque deditus adolescentuli instar ocium nacti luxurian-
 do tempus (cuius iacturam damnosissimam Antipho dixit)
 consumpserit. Viræ autem consuetudine utebatur, quæ in-
 imitabilis dicebatur, quotidianisq; conuiuiis immensas
 opes prodigebant. Nam Philotas Amphiscensis medicus,
 Lampriæ auo meo retulit, sibi, cum eo tempore Alexan-
 driæ artem disceret adolescens, à quodam coco regio, fa-
 miliari suo persuasum, ut magnificentiam apparatusque
 cœnarum Antonij inspiceret, atq; ideo in culinam adduci
 se passum. ibi cum præter cætera, quæ erant permulta, apros
 octo assari videret, præ admiratione quæsiuisse de conuiua-
 rum numero. Cocū risisse, atq; ita respondisse: Circiter duo
 decim sunt, qui mensæ accumbunt: cibos autem Antonio
 apponi oportet quam maxime succulentos, cum quidem
 momento temporis ij corrumpi possint, ne tales sint. at vero
 Antonius incertis horis cœnat, & cum modo iusserit para-
 ri cibum, mox vel potum poscēs, vel colloquio oblaro dif-
 fert: itaque non vna, sed multæ cœnæ apparandæ sunt, quia
 tempus cœnæ præsciri difficulter potest. Idem Philotas nar-
 rauit se progressu temporis in numerum ascleclarum Anto-
 nij ex Fulvia filij receptum, & cum eo, quoties non cum pa-
 tre cœnaret, vna cum reliquis amicis cœnare solitum. Ac
 se aliquando cuidam medico, qui vna cœnantes disputan-
 do & ostentando obtunderet, huiusmodi sophismate os
 obthurasse: Quodam modo febricitari frigida est exhiben-
 da. atqui omnis qui febricitat, quodammodo febricitat. 18
 omni igitur febricitanti danda est frigida. Icto homine,
 & continente, Antonij filium delectatum eo facto, mēsam
 demonstrasse multis ac magnis poculis onustam, &, Hac,
 dixisse, omnia tibi dono do Philota. Studium eius ipso pro-
 bante, sed procul ab eo rem abesse cogitante, ut tanti mu-
 neris dandi potestas puero tali esset, paulo post puerum
 quendam in vase ea pocula sibi attulisse, & ut signaret
 postulasse: Antonium autem cum tergiuersantem ipsum
 videret, & accipere verentem, dixisse: Quid cunctare homo

inepte? nescisne autorem muneris Antonij esse filiū, qui totidem aurea largiri possit? Mihi tamen obtempera, pecuniam pro poculis accipe: fortassis enim pater quadam ex iis desideraturus sit, propter antiquitatem & nobilitatem operis. Hæc Philotam sibi crebro referre solitum auus narrabat. Enimuero Cleopatra adulationem non, vt Plato, in quatuor partes, sed multifariam diuidens, & seriis iocularibusque subinde rebus nouam aliquam voluptatem gratiamve, qua Antonium produceret, comminiscens, dies noctesque eum detinebat. Nam & colludebat, & comportabat, & venanti aderat, & in armis se exercentem spectabat: & noctu foribus & fenestris popularium adstanti, iocisque eos qui intus erant lacescenti aderat, vnaque vagabatur ancillæ amictu: quippe & ipse seruilem habitum sumebar, coque semper probris, nonnunquam etiam verberibus acceptus discedebat. Et tamen si plerisque suspectus esset, tamen scurrilitate eius gaudebant: atque Alexandrini vna ludentes haud ineleganter atque inuenuiste dicebant, eum tragico vultu apud Romanos, apud ipsos comico vti. Vnum de iocis eius referre satis erit: nam plerosque recensere velle, nugatoris fuerit. Cum aliquando pisces præsentem Cleopatra captaret, & inique ferret se successu frustrari, piscatoribus mandauit, vt occulte vrinantes hamo pisces antè captos appenderet: bisque aut ter ita trahens, non sefellit Aegyptiam: verum ea mirari se simulans, amicos orauit, vt in crastinum spectaturi piscationem adessent. Multis in lembos ingressis, demisso ab Antonio funiculo, quendam de suis occulte infra aquam adnatare vncino, & affigere Ponticum salsamentum iussit: cum traxisset Antonius, prædam se nactum ratus, risu, vt erat consentaneum, exorto, Nobis, inquit Cleopatra, ô imperator, Phariis & Canopiciis regibus calamos trade: tuum est vrbes, reges, & regna piscari. Puerilibus hisce nugis & ludis vacanti Antonio, nuncij duo afferuntur: alter Roma, Lucium fratrem eius, & vxorem Fuluiam primum inter se rixatos, deinde moto Cæsari bello euertisse rem suam, & ex Italia fugere: alter nihil hoc lætior, Labienum Parthos adducere, & omnem ab Euphrate & Syria regionem vsq; ad Lydiam & Ioniam inuadere. Vix tandem somno & crapula excussa, ad reprimendum Parthos contendit, & vsque ad Phœnicen progressus est: Fuluiæ au-

*Cleopatra
locus.*

- uix autem literis lamentationum plenis acceptis, versus Italiam se conuertit, cum ducentis nauibus. In itinere amicis receptis, qui ex Italia fugerant, ex iis intellexit Fuluiam belli autorem fuisse: quæ ingenio ferox & inquieta, tunc præterea sperauerat se motu Italico Antonium a Cleopatra auulsurum. Forte fortuna etiam accidit, ut Fulvia ex Italia ad ipsam nauigans, Sicyone morbo absumeretur: quæ res occasionem pacis cum Cæsare iungendæ præbuit. Nam simul atque Italiam attingit Antonius, & Cæsar se nihil de ipso queri ostendit, & quæ crimina obiiciebantur, Fulviæ imputauit: haud passi amici in prætextum eum accuratius inquiri, in gratiam eos inuicem reposuerunt. Diuisa sunt & imperia, & Ioniû mare finis statutus: ut Africa Lepido cõcessa, ad orientem sitas provincias Antonius, versus occidentem spectantes Cæsar obtineret: consulatum vero si ipsi gerere nollent, amici eorum per vices eo fungerentur. Hæc cum bene instituta, arctius fidei vinculum requirere viderentur, id quoque fortuito est oblatum. Sororem natu maiorem habebat Cæsar, diuersa tamen matre (ipse enim Attiæ filius fuit, cum ante ex Ancharia pater Octauiam sustulisset) editam, præstantissimam (vti memorant) mulierem ideoque sibi longe charissimam. ea tum C. Marcello nuper defuncto vidua erat: sed & Antonius viduus videbatur morte Fulviæ factus, habere se Cleopatram non inficiens, coniugio autem ei se iunctum negans: qua vnica adhuc in re ratio eius cum amore Aegyptio luctabatur. Itaque nuptiarum inter eos contrahendarum omnes autores fuerunt, sperantes Octauia, cui præter pulcritudinem grauitas etiam atque prudentia inesset, coniuncta Antonio, & (ut talem haberi uxorem dignum est) dilecta, salutarem rebus omnibus eam affinitatem fore. Postquam in hoc consensum vtrique est, Romam venerunt, & nuptias ibi fecerunt: senatusque consulto permillum Octaviæ, ut ante decimum mensem à morte mariti prioris rursus nuberet. Cum Sexto etiam Pompeio, qui Siciliam tenens, Italiam vexabat, multisque piraticis nauibus, Mena & Menecrate ducibus, infestum nauigantibus mare faciebat, pacem eis componere visum est: quod is humanum se Antonio præbuisset, matrem eius cum Fulvia profligatam excipiendo. Conuentum est apud promontorium & aggerem Miseni, Pompeio

*Fulvia
mors.
Pax cum
Cæsare.*

19

*Octauiam
ducit An-
tonius.*

*Pax cum
Sext. Pom-
peio.*

classe, Cæsare & Antonio terrestribus copiis adstantibus.
 Ea conditione pax confecta est, vt Pompeius Sardiniam &
 Siciliam obtineret, mare prædonibus purgaret, certam-
 que frumenti mensuram Romanis mitteret. Inde acta mu-
 tuo conuiuia: & sorte Pompeio contigit, vt prior istos exci-
 peret. Hic quærenti Antonio, Vbinam cœnaturi essent,
 Hic, inquit: (nauim ostendens sexremem prætoriam) hæc
 enim paterna domus Pompeio relicta est: exprobrans An-
 tonio, quod is paternam ipsius domum possideret. Naue in
 ancoris stante, ponte à promontorio ad nauim facto, studi- 10
 osè eos excepit hospitio. Feruente autem conuiuio, & di-
 ctis in Cleopatram & Antonium falsis iactatis, Menas pi-
 rata ad Pompeium accedens, tacite, ita vt exaudiri à nemi-
 ne posset, Visne, inquit, succisis naui ancoris te non Sardi-
 niæ & Siciliæ, sed Romani dominum imperij faciam? Pom- 15
 peius exiguum temporis secum eam rem meditatus, Iniuf-
 su, ait, meo ò Mena id tibi faciendum fuit: nunc præsentii
 rerum statu cōtenti simus: id peierare enim non est meum.
 Atque ita vicissim conuiuio ab illis acceptus, in Siciliam
 nauigauit. Antonius autem secundum has pacificationes 20
 Ventidium in Asiam misit, vt Parthos progressu arceret: ip-
 se in gratiam Cæsaris, Iulij Cæsaris flamen factus est. Reli-
 qua etiam ciuilia, & maxima negocia amice & communi-
 ter tractauerunt: in rerum vero ludicrarum certaminib. mo-
 leste ferebat Antonius se ab eo semper superari. Habebat se- 25
 cum ariolum quendam Aegyptium, eorum vnum qui na-
 talicias prædictiones exercent: is siue in Cleopatraz grati-
 am, seu quod ita re ipsa sentiret, libere ad Antonium dixit,
 Fortunam eius, splendidissimam alioquin, & maximam, à
 Cæsaris fortuna obscurari: consuluitque vt ab isto adole- 30
 scente quam longissime se subduceret: genius enim (aiebat)
 tuus genium istius timet: & cum seorsim alacer sit atque e-
 latus, illo appropinquante demittit sese, & sit, quam ante,
 deterior. Et vero res ipsa testimonium Aegyptio videtur
 tulisse. Nā quoties vel sorte, vel talis aliqua de re decreuis- 35
 sent, semper inferior Antonius abibat: sæpe etiā cū gallos,
 aut cornices pugnaces commississent, penes Cæsarianos vi-
 ctoria fuit. Hæc occulte doluerunt Antonio, ac magis ma-
 gisque fidem Aegyptio habens, rebus suis Cæsari commis-
 sis, ex Italia abiit, Octauia vxore, ex qua ei filiola iam erat
 nata

*Ventidii
res gestæ.
20*

nata, secum vsque ad Græciâ ducta. Circum Athenas hymanti primus rerum à Ventidio prospere gestarum nunci-
us allatus est, ut is victis prælio Parthis, Labienum & Pharnapaten ducum regis Orodis præstantissimum occidisset.
5 Eius rei causa epulum Græcis præbuit, ludisque Athenis præfuit: ac domi imperatoriis insignibus relictis, cum fascibus gymnasiarchicis tunicatus, & phæcasi (calciamenti nomen est) subligatus processit, ac pueros luctantes dirimens prostravit. Exiturus autem ad bellum, coronam de
10 sacra olea sumpsit, & oraculi cuiusdam monitu à clepsydræ aqua vasculum repletum secum abstulit. Interim Pacorum regis Parthorum filium cum magno exercitu iterum in Syria irrupentem Ventidius in Cyrrestica obuiam factus fundit: ac magna Parthorum strage edita, ipsum et-
15 iam Pacorū cædit. Hoc inter nobilissima factum ponitur, quo & pœnas Romani à Parthis sumpserunt ob necatum Crassum meritas: & Parthi tribus continenter præliis victi, rursus intra Mediam & Mesopotamiam sunt compulsi. Ventidius autē Antonij inuidiâ metuens, ulterius persequi
20 Parthos non ausus, exercitum circumducens ea quæ deserant recepit, & Antiochum Commagenes regulum Samosatis obsedit: cumq; is mille talenta se daturum, & imperata ab Antonio facturum polliceretur, mittere ad eum nuncios iussit. Iam enim prope aderat Antonius, neq; Ven-
25 tidium cum Antiocho pactum icere sinebat, cupiēs vel hoc factum suo nomine inscribi, ne omnia Ventidij opera confecta videretur. Verum tracta obsidione, cum obsessi desperata pacificatione ad vires confugissent, nihil agens, ac pudore & pœnitentia correptus, acceptis trecentis talentis,
30 pacem dare Antiocho satis habuit. Paucis inde quibusdam rebus in Syria constitutis, Athenas rediit, Ventidio quibus decuit honoribus ornato, & ad triumphum misso. Hic vnus ad nostram vsque ætatem de Parthis triumphauit, vir obscuro natus loco, sed qui cum amicitia Antonij
35 fructum caperet, uti magnarum rerum gerendarum haberet occasiones: quibus pulcherrime vsus, fidem fecit ei, quod de Antonio & Cæsare dicebatur, eos facilius aliorum, quam sua opera bellum gerere. Nam & Sossius Antonij in Syria legatus multa feliciter egit: & Canidius ab eodem in Armenia relictus, Armenios regesque Ibero-

*Octavia
pacem cō-
ponit.*

rum & Albanorum vicit, & vsque ad Caucasum processit:
vnde nomen & gloria potentia Antonij apud barbaros au-
cta est. Ipse vero Antonius rursum quibuldam calumniis
aduersus Cæsarem incitatus, C C C. nauibus Italiam pe-
tiit: Brundisioque non receptus, Tarentum appulit. Ibi
exoratus est ab Octauia (quæ vna ex Græcia nauigarat, gra-
uida tum, cum alteram iam ei filiolum peperisset) vt eam
ad fratrem dimitteret. Hæc in itinere obuiam Cæsari facta,
assumptis ex eius amicis Agrippa & Mæcenate summis pre-
cibus eum obtestata est, ne se ex beatissima muliere miser- 10
rimam fieri sineret: oculos iam omnium hominum in se
conuersos, quæ duorum imperatorum, alterius vxor, soror
alterius esset: quod si deterior fortuna vicisset, interque eos
bellum excitasset, ipsos quidem incerto euentu certaturos,
sibi propter vtrumque certam calamitatem impende- 15
re. Fractus his Cæsar pacifice Tarentum venit: fuitque iu-
cundissimum spectaculum, magnum in terra exercitum
quiescere, multas naues in littore ociosas stare, cum ipsi im-
peratores eorumque amici inter se congregarentur, ac mu-
tuo consalutarent. Prior Cæsar apud Antoniū in gratiam so- 20
roris suæ cenauit. Pactum est ibi inter eos, vt Cæsar duas
legiones ad Parthicum bellum Antonio daret, Antonius
Cæsari æratas naues centū: præter hæc Octauia fratri à ma-
rito viginti myoparones, marito à fratre mille milites im-
petrauit. Hoc pacto à se digressi, Cæsar statim bellum Sici- 25
lienfe contra Pompeiū occipit: Antonius Cæsari Octauia,
& liberis suis quos ex ea & Fulvia habebat commissis, in A-
siam traiecit. At vero postquam prope Syriam venit, graue
illud malum Cleopatrx amor, qui diu dormiuerat, & sanio-
ribus videbatur cogitationibus cōsopitus esse, resuscitatus 30
est, viresque recepit, ac tandem inobediens & contumax (vt
ait Plato) animi iumentum, honesta & salutaria omnia cal-
cibus repulit. Mittitur adducendæ in Syriam Cleopatrx
causa Fonteius Capito. Quæ simul venit, nullum ei vile aut
modicum ab Antonio munus est datum, sed Phœnice, Cœ- 35
lesyria, Cyprus, Ciliciæ magna pars, Iudæa balsamifera,
& Arabiæ Nabatææ pars ea quæ ad Oceanum pertinet. Hæ
maxime donationes Romanos offenderunt, cum alias
principatus & regna magnarum gentium priuatis addi-
xisset: multis regibus regna ademisset, vt Antigono Iudæo:
quem

*Donata
Cleopatra
ab Antio-
nio.*

quem præterea (quod nulli antè regi euenit) in medium p-
ductum securi percussit. nimirum autem turpitudine mu-
nerum præsertim Romani mouebantur. Auxit inuidiam,
quod ex Cleopatra gemellos sustulit: ex quibus masculum
5 Alexandrum, filiulam Cleopatram appellauit, cognomen-
tis additis huic Lunæ, illi Solis. Sed Antonius iactandi se
turpibus suis factis gnarus, magnitudinem Romani impe-
rij dicebat non tam accipiendo quam largiendo demon-
strari: porrò autem successionibus & procreationibus mul-
10 torum regum, amplificari nobiles familias. Sic ab Hercule
gentis Antonix autorem generatum, cum is spem poster-
tatis non in vno ytero collocaret: neq; Solonis leges aut iu-
dicia de partu metuisset, sed naturæ multarum stirpium o-
rigines & initia relinquere cupiisse. Cæterum cum Phraor-
15 tes occiso Orode patre, regnum Parthicum occupasset, cū
multi alij Parthi aufugerunt: tum Monæses, illustis vir &
potens, ad Antonium venit. Eius fortunam cum casu The-
mistoclis, suam autem potentiam & magnanimitatē cum
23 Persarum rege comparans Antonius, tres ei vrbes dono de-
dit, Larissam, Arethusam, & Hierapolim, quæ olim Bamby- 24
ce dicta fuit. Vt verò rex Monæsi missis nunciis fidem de-
dit, & ad se reuocauit, libenter eum remisit Antonius, Phra-
ortis decipiendi causa: cui pacem offerebat, si signa Crassi
clade capta, & captiuos redderet. Aman data porrò in Ægy-
25 ptum Cleopatra, per Arabiam in Armeniam profectus est.
Ibi copias suas recensuit, quas ei regum auxilia auxerant:
quorum facile princeps Artabazus Armeniæ rex sex equi-
tum, septem peditum millia suppeditabat. Erant Romano-
30 rum peditum sexaginta millia: equitum Romanorum, vnà
cum Hispanis & Gallis, qui eis accensebantur, decem mil-
lia: ex reliquis nationibus aderant vnà cum equitibus & le-
uis armaturæ militibus XXX. millia. Has tantas copias,
quibus etiam trans Bactra habitantes Indos terruerat, & v-
niuersam Asiam tremefecerat, inutiles ei amor (vti perhi-
35 bent) Cleopatrx redegit: quippe festinās, vt apud eam hye-
mare posset, bellum intempestiue extulit, & perturbatè o-
mnia gessit, animi sui impos, & veneficiis quibusdam seu
præstigiis captus, vti semper ad illam respiceret, magisq; de
mature ad eam redeundo, quam vincendis hostibus ef-
fet sollicitus. Primò enim, cum ex usu fuisset, vt in Armenia

*Bellū An-
tonij Par-
thicum.*

Copia.

hyemem exigeret, exercitumq; oēs mille stadiorum itinere fatigatum reficeret, & antequam Parthi ex hybernis mouerent, initio veris Mediam occuparet: non expectato
 25 opportuno tempore, statim ad laxam relicta Armenia Atropatenam inuasit, atque populatus est. Deinde cum machinas ad oppugnationes necessarias trecentis curribus veheret, inter quas aries fuit LXXX. pedum longitudine, & quarum nulla commodè refici posset iis in locis, eò quod superiores istæ regiones omnes ligna neque satis procera, & mollia gignunt: eas post se, tanquã celeritati impedimen-
 10 to futuras, reliquit, præsidio relicto apud currus istos, & duce Scatiano. Phraata autem, magnam urbem, in qua regis Mediæ liberi & vxores erant, oppugnare aggressus, statim sensit quantum relinquendis machinis peccasset: aggerem magno labore & multo tempore aduersus urbem
 15 extulit. Interim Phraortes magno cum exercitu descendens, audito currus machiniferos relictos ab Antonio præsidio eorum magnam immisit equitum manum: ab his Scatianus cum permultis suorum occisus, machinæ captæ & perditæ sunt, capti permulti, interque eos rex Polemo. 20
 Omnibus qui cum Antonio fuere doluit, vti fuit contentaneum, incommodum belli initio præter spem acceptum: Armenius autem Artabazus rebus Romanorum desperatis cum suo exercitu discessit, cum quidem maxime id bellum ipse concitasset. Cum autem Parthi obsidentibus superue-
 25 nirent, seque superbe multa minantes ostentarent, Antonius, ne militibus ociosis mœror & metus cresceret, decem legiones, & tres prætoriae grauis armaturæ cohortes, equitatumque vniuersum frumentatum eduxit, sperans se ea ratione hostem ad pugnam conferendam pertracturum. Vni-
 30 us diei iter progressus, cum circumfusus videret Parthos, & inter proficiscendum ipsum adoriri cupere, signum pugnae in castris proposuit: & demolitus tabernacula, veluti non pugnaturus, sed exercitum abdukturus, lunatam barbarorum aciem præterit, mandato equitibus, vt cum
 35 viderent pediti iam cum Parthorum primis confligendi potestatem factam, aduersis equis in hostes inuaderent. Barbaris autem contrâ in acie stantibus mirabilis ordo Romanorum videbatur, spectabantque eos æqualibus in-
 27 teruallis & sine vlla ordinis confusione tacitos prætereun-
 tes,

Clades.

res, ac pila vibrantes. Ut signum datum est, & equites Ro-
 mani conuersis equis cum vociferatione impetum fece-
 runt: hos quidem Parthi substiterunt, quamuis intra sagi-
 tæ iactum statim peruenissent: sed ubi pedites etiam ar-
 5 mis concussis & clamore sublato irruerunt, & equi Par-
 thorum perterriti sunt, & ipsi antè quàm manus conseri
 possent fugerunt. Insecutus eos acriter est Antonius, at-
 que in spem magnam venit, se summam, aut maiorem uti-
 que partem eius belli hac victoria confecisse. Insecuti ho-
 10 stem pedites ad L. equites ad C C C. stadia, cum dein de cap-
 tos & cæsos recenserent, triginta captos, cæsos octogin-
 ta inuenerunt. Grauis itaque tristitia oborta, atroxque
 res visa, quod victores tam parum hostium interfecissent,
 victi autem amissuri tam multos viderentur, quam apud
 15 currus perdidissent. Postridie conuasatis rebus, iter ver-
 sus Phraata & castra sua fecerunt: ibi in via primum in pau-
 cos hostium, deinde in plures, denique in vniuersum ho-
 stium agmen, veluti intactum & integrum, inciderunt:
 prouocatique & vndiq; lacesciti, difficulter & magno cum
 20 labore in castra redierunt. Cùm Medi excursionem in aggre-
 rem facta Romanos perterruiſſent, iratus Antonius eos qui
 stationem deseruiſſent decimauit: ac qui forte supplicium
 capitis euasiſſent, iis pro frumento hordeum dari iussit. Iam
 & molestum vtriusq; erat bellum, & grauioribus difficultates
 25 metuebantur: cùm & famem imminere Antonius timeret,
 quod absque vulneribus & exitio sui frumentari nequi-
 rent: & Phraortes sciens Parthos quiduis potius sustinere,
 quam in hostico versari per hyemem, iam post æquinocti-
 um autumnale aere gelascente, verebatur ne Romanis in
 30 obsidione perseverantibus, à suis ipse desereretur. Talem
 itaque dolum Antonio tendit. Parthi, qui maxime noti
 Romanis essent, in frumentationibus aliisq; congressibus
 lenius Romanos tractabant, nonnulla eos auferre permit-
 tentes, & virtutem eorum, ut bellicosissimorum hominum,
 35 & qui regi etiam ipsorum admirationi essent, laudantes.
 Propius deinde adequitantes, & citra periculum iam An-
 tonio obtreſtabant, qui Phraorti pacem inire, ac parcere
 tot tantisq; viris cupienti occasionem dare nollit, ac duos
 potius grauiſſimos hostes, famem & hyemem, trahendo
 obsidionem præſtolaretur, quos effugere etiam Parthis
 comi-

*Victoria.**Dolus Par-
thi.*

comitantibus sit futurum difficile. Hæc cum ad Antonium multi deferrent, quamuis ea spe delinitus, non prius tamen legatos misit, quam ex beneuolis istis barbaris quæsiuit, hæcne ex sententia regis dixissent. Cum ita esse affirmaret, atq; hortarentur ne sibi metueret, nève quicquam veretur: quosdam amicorum ad Phraortem misit, iterum signa & captiuos reposcens, ne effugio & salute contentus esse velle videretur. Respondit Parthus, frustra eum ista poscere: pacem se ei & securitatem concedere, si statim abiisset. Itaq; Antonius paucis diebus castra mouit. Quamuis autem dicendo apud multitudinem largiter posset, & castrensi facundia nemini aequalium cederet, tamen pudore & mœrore motus, concionem tum confirmandorum militum causa habere non sustinuit, idq; negocij Domitio Enobarbo dedit. Quidam grauitè id tulerunt, despici se rari: plerique quid causæ esset animaduertunt, miserationeq; moti, vicissim duci obedientiam & verecundiam deberi senserunt. Reducturum autem ea qua venerat via campestri & arboribus vacua quidam Mardus natione, diu inter Parthos versatus, & cuius fides Romanis in pugna apud machinas esset cognita, adiit: ac monuit, vt montibus ad dextram relictis, discederet: nève exercitum graui armatura impeditum in apertis campis tanto equitatu & sagittariis obiceret: id enim egisse Phraortem, ac propterea eum equis conditionibus ab obsidione auertisse: se ipsi ducem breuioris itineris, & commeatu instructioris fore. Hæc cum audisset Antonius, secum deliberauit: & Parthis quidè noluit videri diffidere post pacificationem: itineris autem breuitatem iuxta pagos habitatos laudans, postulauit à Mardo, vt fidem suam firmeret: isque se tantisper dum in Armeniam venissent, in vinculis habendum tradidit. Biduo eos tuto duxit: tertio die cum iam omnino se Parthorum securum speraret Antonius, eoq; audacius & liberius iter faceret, Mardus aggre- rem, quo eruptio fluminis obturaretur, vidit recens apertum, & aquam copiose eà quà ipsi pergendum erat, effusam: sensitq; id à Parthis effectum, vt transitum ipsis impeditiorem ac difficiliorem redderent: Antonium itaq; prospicere sibi iussit, & cauere: hostes enim in propinquo esse. Vix dum aciem instruxerat Antonius, ac per eam velitibus atq; funditoribus excurrendi aduersus hostem spacia constitue-

stituerat, cum superuenire Parthi, & circumuenire, & vndi- *Parthi Ro*
 que perturbare Romanos conati sunt. Contra quos cum *manos dis-*
 excurrissent leuis armaturæ milites, Parthi cum multos sa- *cedētes in-*
 gittis sauciasent, neq; pauciora ipsi pilis & plumbatis icti *festant.*
 vulnera accepissent: rursus inde molesti fuerunt, donec
 Gallicus equitatus cuneo facto in eos imperum dedit, &
 dissipauit: neq; ea die præterea in conspectum venerunt.
 Antonius cognito quid facto usus esset, multis iaculatori-
 bus & funditoribus, non vltimum modo agmen, sed & v-
 10 trunq; latus muniit, exercitumq; agmine quadrato duxit:
 & equitibus mandauit, vt si hostes adorti pepulissent, non
 procul eos persequerentur. Quo factum est, vt Parthi qua-
 tuor deinceps diebus non grauioribus datis quam acceptis
 malis, languidiores fierent, & hyemis prætextu de discessu
 15 cogitarent. Quinta die vnus ducum Flavius Gallus, vir bel-
 lo strenuus, Antonium accessit, & ab eo complures a nouis-
 simo agmine milites expeditos equitesq; à fronte poposcit,
 se rem præclare gesturum pollicens. Eo impetrato, hostes
 irruentes non repulit, vt ante, simul ad aciem peditum re-
 20 trò cedens, sed audacius eo subsistens, manusq; conferens.
 Duces autem postremi agminis videntes eum a reliquis a-
 uulsum, misere qui reuocarent: ac fertur Titius quæstor si-
 gna quoq; apprehendisse, Gallumq; retrò auerisse, & ob-
 iurgasse, quod tam multos bonos viros iret perditum: eoq;
 25 contrà conuiciante, suisq; vt manerent imperante, ad suos
 abiisse. Gallum autem in aduersos magna vi ruentem à ter-
 go multitudo hostium imprudentem circumuenit, ita vt
 vndiq; telis impetitus, mitteret qui auxilium implorarent.
 Hic à ducibus peditū, inter quos fuit & Canidius, vir sum- *Antonia-*
 30 mæ apud Antonium autoritatis, grauiter videtur peccatū. *norum cla-*
 Cum enim res postularer, vt totam aciem in hostem con- *des.*
 uerterent, paucos subsidio mittentes, hisq; victis rursus a-
 lios, paulatim in fugam & cladem totum exercitum conii-
 ciebant: actumq; fuisset, nisi Antonius cum armatis à fron-
 35 te ad auxilium accurrisset, ac tertia legione per cedentes
 suos aduersus hostem rapta, eum ab insequendo auertisset.
 Perierunt de Romanis haud pauciores tribus millibus: & in
 castra relati sunt sauci quinque millia: interq; hos Gallus,
 quatuor sagittis aduerso corpore exceptis confixus, hisque
 vulneribus periit. Reliquos Antonius circumiens visebat,
 dictis-

dictisque confirmabat, lacrymis oppletus & graui mœro-
Beneuolē- reager. At milites lato vultu dextram eius apprehendere,
nam du- iubere vt abiret, & corpus suum curaret, ne se affligeret,
cem. imperatorem salutare, seq; saluos eo valente dicere. Omni-
 no autem nemo quisquam ea tempestate imperator exerci-
 tum atq; is fuit robore, tolerantia, & ætatis vigore præstan-
 tiorem habuit: veneratione autem ducis, beneuola obediē-
 tia, eoq; quod omnes in vniuersum nobiles, obscuro, prin-
 cipes, priuati, Antonij gratiam & honores ab eo ipsis habi-
 tos salute sua atq; securitate antiquiora habebant, ne à pri-
 scis quidem Romanis victi sunt. Huius autem erga eum
 studij causæ multæ fuerunt, vt antè diximus: nobilitas, fa-
 cundia, simplicitas, liberalitas, magnificentia, in iocis &
 conuictu vrbauitas: tum verò miserans ægrotos, & quibus
 quisque indigeret largiens, alacriores faucios & afflictos
 sanis reddidit. At hostes iam defessos, & animos desponden-
 tes, ita victoria ista crexit, tantumq; apud eos contemptum
 Romanorum excitauit, vt noctu etiam apud castra eorum
 commorarentur, putantes mox fore, vt dilapsis fuga Ro-
 manis, tentoria eorum & opes diriperent. Die facta, multo
 plures se Parthi eò congregauerunt, adeo vt ferantur equi-
 tum haud minus XL. millia fuisse, cum rex eò, tanquam ad
 exploratā victoriam eos etiam, quos secum habere semper
 solebat, misisset: ipse enim nulli prælio interfuit. Antonius
 autem cum statuisset alloqui milites, pullam vestem petiit,
 vt miserabiliore esset aspectu: amicis tamen repugnantibus,
 paludatus processit, orationemq; ad milites ita instituit, vt
 victores laudaret, fugam reliquis exprobraret. Quorum
 cum illi bono eum esse animo iuberent, hī se purgarent, &
 poscerent vti se vel decimaret, vel quouis alio supplicio
 puniret, tristitiæ modò suæ finem faceret, manibus ad cœ-
 lum intentis Deos comprecatus est, vt si qua ipsorum inui-
 dia pristinam eius felicitatem vlcisceretur, ea in ipso verte-
 ret, saluo & victore exercitu. Postridie agmine rectius mu-
 nito perrexerunt. Parthis autem eos ad onentibus præter
 opinionem admodum suam euenit. Existimantes enim non
 ad pugnam se, verum ad direptionem ire, multis iaculis i-
 cti, hostesq; fortes & integra alacritate videntes, iterum e-
 languerunt. Rursum eos a collibus quibusdam accliuibus
 descendentes adorti sunt, ac tardius procedentes sagittis im-
 pe-

impetierunt. Ibi grauis armaturæ milites conuersi, in me- *Testudo*
 dium expeditos receperunt, ipsiq; in genu subsidentes scu- *militaris*
 ta ante se obiecerunt, identidem posteriore suis armis prio- *describ-*
 rem superne regente. Hæc figura tecto similis, conspectuq; *tur.*
 5 mirabilis, & firmissimum est contra incidentes sagittas
 regmen: delabuntur enim illæ. Cæterum Parthi præ despé-
 ratione eos ita & defatigatione genua flexisse rati, positis
 arcubus contos sumpserunt, atque accurrerunt. Ibi Roma-
 ni clamore strepituque armorum se mutuo cohortati subi-
 10 to affiluerunt, comminusque ictos pilis primos hostium
 confoderunt, & vniuersos in fugam coniecerunt. Hoc idem
 reliquis diebus factum, sensimque processum est. Fames au-
 tem in castris extitit, cum & parum frumeti pugnando pa-
 rareretur, & ad molendum instrumenta deessent, quæ relicta
 15 erant iumentis partim mortuis, partim saucios portanti-
 bus. Fertur Chœnix Attica tituli quinquaginta denariis
 tum venisse, hordeaceos panes argenti pondere pari ven-
 ditos. Conuersi ergo ad herbas & radices edendas, paucas *Herba in-*
 earum quas edere vitatum est repperunt: cumque gussa- *santia affe-*
 20 re etiam ignotas cogerentur, inciderunt in quandam her- *rens.*
 bam quæ manducata insaniam, & ex ea mortem affere-
 bat. Qui enim edisset eam, nullius rei recordabatur, ni-
 hil agnoscebat: vnum hoc agebat, vt (tanquam magnope-
 re seriam aliquam rem agens) omnem lapidem moueret:
 25 & oppleri erant campi eorum, qui humi procliues saxa ef-
 foderent & transferrent: ad extremum bilem vomentes
 moriebantur, cum, quod vnum erat mali eius remedium,
 vino carerent. Multis ita pereuntibus, neq; tamen Parthis
 recedentibus, sæpenumero exclamasse Antonium ferunt,
 30 O decem millia. admirantem istos Græcos, qui cum Xeno-
 phonte à Babylone longiori itinere profecti, & cum ingen-
 tibus hostium copiis luctati, incolumes euaserant. Enim-
 uerò Parthi cum diuellere à se exercitum Romanum, or-
 dinesque discicere nequissent, sæpe iam victi & fugati, rur-
 35 sus tanquam in pace eos qui frumentatum essent aut pabu-
 latum missi adiuerunt, laxatosque arcuum neruos osten-
 dentes, dixerunt, se iam retrò abire, & finem hic ipsos vl-
 ciscendi facere: paucos tantū Medos vnus aut alterius diei
 spacio secururos non vexandi causa, sed qui remotiores pa-
 gos custodirent. Additæ his verbis cōsalutationes & amica
 collo-

Alia Par-
thorū sal-
lucia.

colloquia, ita vt Romani bonam iam fiduciam conciperet,
 & Antonius hisce auditis statueret se campis committere,
 quod montana dicerentur aque expertia. Cum hæc senten-
 tia staret, vir quidam ab hostibus ad castra venit, nomine
 Mithridates, consobrinus Monæsis eius, qui ad Antonium
 confugerat, & ab eo tribus vrbibus donatus fuerat. Is po-
 stulauit, vt aliquis ad se Parthici vel Syriaci sermonis gna-
 rus procederet: cumque Alexander Antiochenfis, vnus de
 Antonij familiaribus prodiisset, præfatus quis esset, & se p
 Monæse gratiam referre, quæsiuit ex Alexandro, ecquid p
 cul cōtinentes & sublimes cerneret colles. Affirmanti, Sub
 iis (inquit) collibus Parthorum vniuersus exercitus vobis
 insidiatur, sperantque vos ipsorum verbis deceptos monta-
 na relicturos, & eō perrecturos. Montanum quidem iter si-
 tim & laborem, quæ ferre consueuistis, obicit: sed alte-
 15 ra via ingrediens Antonius, sciat Crassi fortunam se ma-
 nere. His dictis abiit. Antonius autem perturbatus eo in-
 dicio, amicos & ducem itineris Mardum ea de re consu-
 luit, cuius quidē plane eadem erat sententia. nam etiam si
 hostis non monuisset, nouerat iter per campos ambiguum 20
 ac difficiles errores esse, in aspera autem illa nihil præter v-
 nius diei sitim, molestiæ futurum. Eam igitur noctū Anto-
 nius ingressus est, iussitq; aquam vnā portari: cum autem
 plerosq; vasa deficerent, galeis eam & pellibus excipiebant.
 Sed Parthi, quibus nunciabatur eum iam procedere, præter 25
 morem suum noctū fugientes insecuti, sole oriente agmen
 nouissimum adorti sunt, Romanis ob vigilias & laborem
 male affectis: C C X L. etiam stadia ea nocte confecerant.
 Insuperatus etiam hostium aduentus animos eorum pertur-
 babat, & sitim certamen augebat, cum inter pugnandum 30
 procederent. Qui primi ibant, ad fluuium peruenerunt,
 cuius aqua frigida quidem & pellucida erat, salsa tamen
 & venenosa: nam bibentibus statim tormina ventris cie-
 bat, sitimque intendebat. Quæ tametsi Mardus prædixif-
 set, milites tamen, remotis viis qui ad arcendoseos potu 35
 constituti erant, biberunt. Ibi Antonius circuire, suos ora-
 re, vt paulisper adhuc durarent, prope alium esse amnem,
 cætera deinde aspera & equitatu inuia, omninoque hostes
 ibi reiectum iri. Simul & receptui cecinit, & castra facien-
 di signum dedit, vt vmbra saltem milites reficeret. Ta-
 berna-

*Aqua no-
 sta.*

bernaculis iam factis, Parthisque more suo statim digres-
 sis, iterum Mithridates venit: & Alexandro ad se progresso,
 iussit ut cum paululum quicuisent Romani, ad flumen
 properè contenderent: eò usque enim Parthos infecutu-
 ros, neque amnem transituros. Hæc cum Antonius de Ale-
 xandro cognouisset, per eundem Mithridati multa aurea
 pocula & pateras dono mittit: is quæ veste tegere posset
 sumptis, abiit. Durante itaque adhuc die castra mouerunt:
 & nullo hoste infestante profecti, noctem eam ipsi sibi dif-
 10 ficillimam & formidolosissimam reddiderunt. Argentum
 enim aurumve habentes occiderunt, & spoliauerunt: sar-
 cinas iumentorum diripuerunt, deniq; Antonii etiam im-
 pedimenta aggressi, pocula & mensas preciosas disciderunt,
 atque inter se distribuerunt. Trepidatione inde & confu-
 15 sione per totum exercitum coorta: quod hostes irrupisse,
 & ordines dissipasse putarent, Antonius quendam liberto-
 rum suorum ac stipatorum Rhamnū vocauit, & iuramen-
 to sibi obstrinxit, ut iussus statim ipsum confoderet, & ca-
 put amputaret: ne vel viuis in potestatem hostium veniret,
 20 vel mortuus agnosceretur. Flentibus ad hoc amicis, Mardus
 Antonium consolatus est, propè fluuium peruentum affir-
 mans: id se & ex temporis ratione eius itineris cognoscere
 (parum enim de nocte erat reliquum) & ex aura, quæ hu-
 midior & frigidior afflans, respirationem iucundiorē ef-
 25 ficiebat: simul & alii retulerunt, tumultum hunc militum
 iniuriis mutuis atque auaritia excitatum. Quare Antonius
 ut à vagatione ista & dissipatione exercitum in ordinem re-
 uocaret, castrametationis signum edi iussit. Iam albescēte
 cœlo cum exercitus in ordinem rediret, & tumultus con-
 30 sedisset, ultimis Parthicæ sagittæ acciderunt. Statim pugnae
 signum leuis armaturæ militibus datum: legionarii testudi-
 ne (ut antè) facta Parthorum tela exceperunt, cōminus pu-
 gnare non audentiū. Ita paulatim primis progredientibus,
 fluuius apparuit: & Antonius equitatum in ripa hostibus
 35 opponēs, primò omniū infirmos traduxit. Iam & pugnan-
 tibus tutò bibere licebat. Nam Parthi ut fluuium conspe-
 xerunt, neruos arcuum remisērunt, & Romanos intrepide
 transire iusserunt, multis verbis virtutem eorum laudan-
 tes. Amne ita superato cum se aliquantulum collegissent,
 haud planè Parthis fidē habentes perrexerunt. Sexta quàm
 kkk postremò

*In Arme-
niam per-
uenit An-
tonius.*

postremò pugnatum fuit die, ad Araxem peruenerunt, qui
fluuius Mediam ab Armenia diuidit. Apparebat autem &
altior, & rapidior, quàm vt transiri facile posset: tumorque
ferebatur, ibi hostes eos transgredientes ex insidiis adortu-
ros. Postquam hunc quoque turò superarunt, & in Arme-
nia pedem posuerunt, ibi verò tanquam è mari terram eam
primum conspexissent, osculati solum præ gaudio sunt, &
ad lacrymas, mutuosque complexus versi. Proficiscentes
autem per regionem felicem, & post diuturnam penuriam
omnibus affatim perfruentes, in hydropicos & coeliacos 10
morbos inciderunt. Ibi Antonius exercitum recensens, vi-
ginti peditum, quatuor equitum millia desiderauit, quo-
rum maior dimidio pars non ab hostibus, sed morbis ab-
sumpta fuerat. Vigessimis septimisque castris à Phraatis in Ar-
meniam peruentum est: Parthos octodecim pugnis vice- 15
runt. Verùm hæ victoriæ inconstantes inefficacesque fuere,
quòd insequi hostem, vt oportuit, nequiuerant. Quo po-
tissimum argumento patuit, per Artabazū stetisse, quo mi-
nus Antonius victoriæ finem imponeret. Si enim Antonio
xvi. ista millia equitū, quos duxerat ex Media Artabazus
Parthico more armatos, & cū illis pugnare assuetos, affui- 20
sent, fusosque à Romanis insequendo necassent Parthos:
haud utique toties superatis redintegrare bellum licuisset.
Eam ob rem omnes Armenio infensi, Antonium ad suppli-
cium de eo sumendum stimulabant. Sed Antonius, quòd 25
& infirmum haberet exercitum, & omnium rerum esset e-
gens, prudenti consilio neque exposulauit cum eo ob pro-
ditionem: neque de familiaritate, & solito honore quic-
quam diminuit. Sed post iterum in Armeniam profectus
cum multis conditionibus atq; promissis ad se pertractum, 30
captiuum Alexandriam in triumpho duxit. Quo quidem
facto grauissimè offendit Romanos, qui ornamentum ma-
iestatemque patriæ cum Ægyptiis propter Cleopatram
cōmunicaret. Verùm hæc post. Tum verò adulta iam hye-
me per assiduas niues properans, octo millia hominum in 35
itinere amisit. Ipse cum paucis ad mare descendens, in ca-
stello quodam Berytum & Sidonem interiacente, cui no-
men Albus pagus, Cleopatram expectauit: eaque moras
trahente, animi eger statim potationibus & ebrietati se de-
dit: neque tamen sustinuit desiderium, sed inter pocula sæ-
pissime

*Artabazus
suppliciu.*

- penumerò exiluit, visum quando illa appelleret. Vt tãdem venit, multam vestem & pecuniam militibus attulit: tametsi sunt qui dicant Antonium vestes ab ipsa accepisse: pecuniam à se, veluti ipsa suppeditante, dedisse. Inter regem 5 verò Medorum & Phraorten Parthũ eo tempore dissidium extitit, de spoliis quidem Romanis, vt fertur, sed tale, vt metueret sibi Medus, ne regnum sibi Parthus adimeret. Itaque missis nunciis Antonium ad belli Parthici societatem inuitavit. Hic Antonius in magnam spem erectus (et- 10 enim equitum & sagittariorum, & quorum defectus ei antè obfuerat ne Parthos domaret, magnam multitudinem sibi non petenti vltro offerri beneficium postulato videbat) ita se comparabat, vt rursus per Armeniam profectus, & apud Araxem fluuium cum Medo coniunctus, bellum 15 Parthis inferret. Interim Octauiæ ad maritum nauigare cupienti Cæsar permisit, non tã vt forori gratificaretur, quàm vt ea contumeliosè ab Antonio tractata & spreta, occasionem sibi belli honestam pararet: ita enim quidam affirmât. Octauiæ cum Athenas peruenisset, literas ab Antonio acce- 20 pit, quibus eam manere iubebat, & de expeditione sua docebat. Illa tametsi doleteret, & prætextum sentiret, missis tamen literis percontata est, quo mitti vellet dona sibi ab ipsa allata. Afferebat autem multam vestem militarem, multa iumenta, pecunias & dona ducibus eius atque amicis: præ- 25 terea delectorum militum duo millia, ad cohortes prætorias constituendas pulcherrimè armis instructos. Hæc Nigærida quidam Antonii amicus ab ea missus indicabat, & verbis dignis munera commendabat. At verò Cleopatra se ab Octauiæ oppugnari sentiens, verita ne grauitati morum ea 30 & Cæsaris potentiæ studium gratificandi & demerendi maritum adiungens, eum planè in suam potestatem redigeret: Antonio iam ex Syria discessum parante, amore eius ægram se simulare, corpus tenui victu macerare, vultum eo accedente attonitum, abeunte languidum & deiectum 35 ostendere, machinari, vt sæpe lacrymantem se videret ille: tum celeriter lacrymas abolere, & abscondere, tanquam si celare eum cuperet. Tum assentatores reginæ studiosi Antonium increpare: durum & saxeum appellare, qui mulierculam ab ipso solo pendentem pessundaret: Octauiam scilicet ei propter fratrem & res tenendas coniunctam, vxoris

*Octavia
bonitas.*

*Antonius
provincias
P. R. Cleo-
patra ad-
discit.*

nomine perfrui: Cleopatram tot hominum reginam, ama-
siam Antonii vocari: neq; id tamen nomen detrectare, dum
viuere sibi cum ipso liceat, neq; victuram illo auulso. Quid
multa? ita ad extremum emollierunt effœminaruntq; ho-
minem, vt ne proiiceret vitam Cleopatra metuens, Ale-
xandriam redierit, Medo in alium annum reiecto: tamen si
tum res Parthicæ seditionibus agitari ferrentur. Postea ta-
men ad Medum se contulit, atque amicitiam cum eo iun-
xit, & affinitatem, filio Cleopatraz filiam eius paruam ad
huc despondens, ac secum auferens, cum iam se ad bellum
ciuile accingeret. Cæsar autem Octauiam contumelia affe-
ctam iudicans, reuersam Athenis seorsim deserta Antonii
domo habitare iussit. Illa verò mariti domo se non excessu-
ram respondens, fratrem insuper orabat, vt si nullam aliam
belli causam haberet, quàm Antonii in ipsam iniurias, mis-
sas illas faceret: turpe enim vel auditu fore, duos maximos
imperatores, alterum ob amorem, alterum ob obtrecta-
tionem muliebrem Romanis ciuile bellum concitasse.
Quod autem dixit, id re ipsa confirmauit. Nam & in domo
Antonii tanquam præsentis habitauit, & liberos eius non
ex ipsa modo, sed etiam ex Fuluiâ, natos honestè & ma-
gnificè curauit, & missos ab Antonio amicos ad magistra-
tus petendos aut expedienda negocia apud Cæsarem pro
iis intercedendo iuuit. His ipsis factis inscîa Antonio no-
cuit, odia hominum aduersus eum concitans, qui tam præ-
claram vxorem tam iniquè haberet. Auxit inuidiam diuisio
inter liberos Alexandriæ facta, tragica, & superba, & odium
in Romanos præ se ferens. Etenim repleto hominibus gy-
mnasio, duos aureos thronos super argenteo tabulato col-
locauit, vnum sibi, alterum Cleopatraz, ac liberis alios hu-
miliores. Tum primùm Cleopatram declarauit Ægypti,
Cypri, Africæ, Cœlesyriæ reginam, collega addito Cæsario-
ne, quem ea ex Cæsare concepisse grauida quæ ab eo relicta
fuisse credebatur: inde communes sibi & illi filios, reges re-
gum appellauit: & Alexandro Mediam, Armeniam, Par-
thiamque (si quando subacta foret) attribuit: Ptolemæo Sy-
riâ, Phœnicen, & Ciliciam. Simul & produxit eos, Alexan-
drû Medico vestitu, cum tiara & erecta cidari: Ptolemæum
cum crepidis, chlamyde, & causia, quam diadema orna-
bat: hic enim habitus est regum qui Alexandro Magno suc-
cessit.

cesserunt, ille Medorum & Armeniorum. Cùm pueri pa-
 rētes salutassent, alterum Armeniorum, alterum Macedo-
 nicum satellitium stipauit. Cleopatra autem & tūc, & quo-
 ties in publicū prodiret, vestē Isidis sacrā gestabat, & noua
 5 Isidis dicebatur. Hæc in senatu Cēsār referēs, & sepe apud po-
 pulū accusans, ciuiū animos in Antoniū accēdit. Antonius
 quoq; vicissim Cēsarem missis literis accusauit. Hæc autem *Antonij*
 præcipuē obiciebat, Quòd Pompeio Sicilia adempta, in- *Et Cæsaris*
 sulam secum partitus non esset: Quòd naues quas ab eo ad *mutua cri-*
 10 bellum precario sumpsisset, sibi retinuisset: Quòd Lepi- *minatio-*
 dum collegam magistratu dīecisset, ignominiaque affe- *nes.*
 cisset, & prouinciam eius ac reditus ipse per suum legatum
 obtineret: Quòd totam proyē Italiā propriis militibus
 diuisisset, Antonianis nihil reliquisset. Ad hæc ita respon-
 15 dit Cēsār, se Lepido per vim & libidinem imperanti pote-
 statem ademisse: parta bello cum Antonio diuisurum, vbi
 & is secum Armeniam partitus fuerit: militibus eius nihil
 de Italiæ agro deberi: habere eos Armeniā & Mediam, quas
 bello vnā cum imperatore præclarè gesto, Romano impe-
 20 rio adiecerint. Hęc in Armenia agens Antonius cū perce- *Belli ap-*
 pisset, illicò iussit Canidiū cum sedecim cohortibus ad ma- *paratus.*
 re descendere: ipse cum Cleopatra Ephesum profectus est.
 Ibi classis cōueniebat octingentarum nauium, vnā cum o-
 nerariis: ex his ducentas Cleopatra præbuit, & viginti mil-
 25 lia talentorum, & vniuerso exercitui alimenta ad bellum.
 Cæterum eam Antonius, Domitii & aliorum consilia secu-
 tus, in Ægyptum nauigare, ibiq; euentum belli expectare
 iussit. At Cleopatra metuens ne rursus interuentu Octauiae
 bellum componeretur, magna pecunia Canidiū corrupit,
 30 vt pro ipsa apud Antonium intercederet, eiq; ostende-
 ret, iniustum esse Cleopatram bello, al quod tam magna
 præsidia ea contulisset, arceri: neque in rem esse, Ægyptio-
 rum, qui magna pars naualium copiarum sint futuri, ani-
 mos absentia reginæ languidiores facere: alioquin etiam
 35 haud apparere, cuiam regum vnā bellum gerentium pru-
 dentia laude Cleopatra cedere debeat, quæ tanto tempore
 ipsa tum amplum regnum administrasset, & diuturna præ-
 terea Antonii consuetudine magnas res tractare didicis-
 set. Hæc sentētia vicit, fato iam omnia ad Cēsarem trahen-
 te. Conductis copiis, Samum aduecti gerio indulserunt. *Luxuria.*

Quemadmodum enim omnibus regibus, regulis, principi-
 bus, nationibus, & vrbibus quæ intra Syriam, Mæotidem,
 Armeniam, & Lauria essent, indictum fuit vt mitterent ad-
 ferrentque ad bellum necessaria: ita omnes scenicos ludio-
 nes in Samum conuenire necesse fuit. cumque totus pro-
 pè orbis terrarū luctibus & gemitibus resonaret, vna hæc
 insula per aliquot multos dies fistularum & musicorum
 aliorum instrumentorum sono perstrepebat, repletis thea-
 tris, & choris certantibus. Singulæ autem vrbes bouem ad
 sacrificia mittebant, eaq; vnò bibant, & reges inter se con-
 uiuiis & muneribus certabant: ita vt vulgò quæsitum sit,
 Qualēsne hi victis hostibus apparatus & pro parta victoria
 festiuitates essent instructi, qui tanto sumptu belli exor-
 dium celebrarent. His peractis Antonius Priem scenico-
 rum ludorum artificibus habitandam dedit: & Athenas ad-
 15 uectus, rursus ludicris & theatro vacauit. Cleopatra au-
 tem Octauiae honoribus æmulabatur, quam Athenienses
 summo in precio habuerant: itaque magnificis donis po-
 pulum demerita est. Populus ei honores quosdam decre-
 uit, & legatos qui decretum comum eius afferrent misit,
 20 interq; eos Antonium, nimirum ciuem Atheniensem: at-
 que is verba apud Cleopatram pro ciuitate fecit. Idem Ro-
 manum misit, qui Octauiam domo sua eiicerent: ferturque
 abiisse cum omnibus Antoni liberis (excepto filio, quem
 primum Fulvia pepererat, qui tum cum patre erat) plorās,
 25 & fortunam suam incusans, quod ipsa etiam in causis eius
 belli numerata esset. Romani autem non Octauiam, sed
 Antonium miserabantur, præsertim qui Cleopatram vi-
 dissent neque pulcritudine, neque ætatis causa illi præfe-
 rendam. At Cæsar magnitudine & celeritate Antonii appa-
 30 ratus bellici perturbari, ac metuere, ne sibi durante adhuc
 ea æstate decertandum esset: quippe & deerant adhuc mul-
 ta, & pecuniæ exactiones molestæ erant, cum ingenui qua-
 drantem redditum, libertini octauam facultatum partem
 pendere coacti: tum infestis clamoribus infestaretur, & to-
 35 ta Italia tumultuaretur. Quamobrem inter maxima Anto-
 nii peccata id numeratū est, quod rationem belli mutauit:
 nam & apparali sui tempus Cæsari concessit, & spacium se-
 dandorum tumultuum, cum qui pecuniam postulati ex-
 candescebant, soluto quod poscebatur, iram remitteret.

Interim

Interim Titius & Plancus viri cōsulares à Cleopatra igno- 29
miniis affecti, quòd maximè id contenderant, ne ea bello
interesset, ad Cæsare abierunt: atque ei de testamento An-
tonii, quorum erant conscii, retulerunt. Depositum erat id
5 apud Vestales, atque eæ poscenti Cæsari daturas se nega-
uerunt: ipsumque venire, si vellet accipere, iusserunt. Ab-
stulit, ac principio priuatim quædam criminibus obnoxia *Testamen*
notauit: deinde conuocato senatu recitauit, multis indignè *in Anto-*
ferentibus: iniquum enim nouumque videbatur, viuum a-
10 liquem accusari de iis, quæ se mortuo fieri voluisset. Id
maximè vrgebat Cæsar, quod de sua sepultura Antonius
iusserat, vt corpus suum, etiamsi Romæ decederet vita, per
forum elatum Alexandriam ad Cleopatram mitteretur.
Caluſius autem Cæsaris socius, hæc præterea crimina ob-
15 iecit Antonio: Pergamensem eum bibliothecam, in qua
ducenta librorum millia erant, Cleopatraz dono dedisse:
in conuiuium multis præsentibus assurrexisse, & pedes ei ex
pacto quodam triuisse: ab Ephesiis eam dominam salutari
se præsentem passum: sæpe cum principibus & regibus re-
20 sponsa daret, onychinas & crystallinas tabulas amatorias
ab ea missas accepisse, & legisse: Furnio, qui in magna exi-
stimatione, interque Romanos disertissimus habebatur,
causam perorante, cum Cleopatra fortè lætica per forum
veheretur, eum statim atque vidisset proſiluisse: & relicto
25 iudicio læticæ se applicuisse, eamque deduxisse. Tametsi
pleraque horum commentus videbatur Caluſius. Ami-
ci autem Antoniani Romæ oberrantes populum depre-
cabantur. Ex his vnum, nomine Geminium, populus ad
Antonium misit, qui oraret, ne sibi abiogari magistratum,
30 néve hostem se Romanorum iudicari vellet. Geminius
postquam in Græciam venit, statim suspectus Cleopatraz
fuit, quasi Octauiaz causam acturus esset: subsannatusque
adſidue in coena, & inhonesto assensu illusus, omnia tulit,
dum colloquendi occasionem nancisceretur. Iussus verò in
35 coena dicere, cuius rei causa venisset, Reliquum, inquit, col-
loquium sobrios nos requirit: vnū & sobrius & ebrius cer-
tò scio, rectè omnia fore, si Cleopatra in Ægyptum abie-
rit. Stomachante ad hoc Antonio, Ene, inquit Cleopatra,
abs te factum est Gemini, qui citra tormēta veritatem con-
fessus sis. Geminus paucis pōst diebus Romam profugit.

*Prodigia.**Antonij
& Caesaris
copie.*

Multi etiam alii amici Antonij adulatorū Cleopatraz scur-
riles insultationes non ferentes, abierunt: inter quos M. et-
iam Sillanus fuit, & Dellius historicus. hic quidem sibi ab
insidiis Cleopatraz metuiffe ait, monitum à Glauco medi-
co Offenderat autem eam, quòd inter cœnandum dixerat, 5
vappam sibi infundi, Sarmentum Romæ Falernum vinum
potare. Erat autem Sarmentus vnus ex pueris, quos in de-
liciis Cæsar habebat Cæsare ad bellum iam sufficienter pa-
rato, decretum est bellum contra Cleopatram: Antonio
magistratus abrogatus, quem is mulieri concessisset. & ad- 10
didit Cæsar, Antonium veneficiis ita perditum, vt ne sui
quidem ipsius sit compos: bellum contra Romanos geri à
Mardione eunuchò, Photino, Eira Cleopatraz tonstrice, &
Charmio: ab his summam rerum administrari. Prodigia
ante bellum hæc euenisse perhibentur. Pisaurum colonia 15
ab Antonio ad Adriâ deducta, terræ hiatibus absorpta est.
De saxeis Antonij apud Albam statuis quædam sudore flu-
xit, qui nonnullis abstergentibus per aliquot dies non ces-
savit. Apud Patras Antonio commorante, fanum Herculis
de cœlo tactum conflagrauit: Athenis Bacchus de gigan- 20
tomachia ventorum impetu excussus, in theatrum decidit.
Suprà autem demonstrauius, Antonium genus suum ad
Herculem, vitæ institutum ad Liberum retulisse, & Bac-
chum iuniorem dictū fuisse. Idem turbo in colossos Athe-
nis incumbens, solos Eumenis & Attali, qui Antonio inscri- 25
pti erant, de tanta multitudine euertit. Circa prætoriam
etiā Cleopatraz nauim, quæ Antonias appellabatur, graue
ostentum factum est. hirundines enim infra puppim nidi-
ficarunt: has aliæ superuenientes expulerunt, & pullos eo-
rum interfecerunt. Copiæ Antonij hæ fuerunt: naues pu 30
gnæ idoneæ haud pauciores quingentis, in quibus octire-
mes & deciremes multæ terribili & superbo ornatu: centū
peditum, & duodecim equitum millia: reges subditi auxi-
liabâtur, Boechus Africæ, Tarcondimotus superioris Cili-
ciæ, Cappadociæ Archelaus, Paphlagoniæ Philadelphus, 35
Commagenæ Mithridates, Sadales Thraciæ, præsentis o-
maes: auxilia miserant ex Ponto Polemo, ex Arabia Mal-
chus, nec nō Herodes Iudæus, & Amyntas Lycaoniæ & Ga-
latiæ rex: aderat & à Medorū rege missum subsidium. Cæ-
sar naues ad prælium paratas habebat ccl. lxxx. pe-
ditum

ditum millia, & totidem quot Antonius equites. Suberant Antonio ab Euftrate & Armenia usque ad Ionium mare & Illyricum omnia: Cæsari quæ ab Illyrico usque ad occidentum Oceanum, & inde usque ad Tyrrhenum & Siculum mare omnes provinciæ. Africam, quantum eius à Gadibus Hispaniæ, Galliæ & Italiæ subtegitur, obtinebat: reliquum à Cyrena usque ad Æthiopiam, Antonius. Usque ad eam autem additus Cleopatræ fuit Antonius, ut cum peditatu longè quàm hostis esset potentior, in honorem illius classe victoriam voluerit querere: idque, cum penuria remigum videret à magistris triremium ex misera & multa iam perpeffa Græcia abripi viatores, agasones, messorum, impuberes, ac ne sic quidem remigum constare, sed plerasque difficulter agi. Cæsar autem classem Tarenti Brundisijque continens, nauibus instructam non ad altitudinis molis ostentationem paratis, sed agilibus, celeribus, & socijs nauilibus defensoribusque præclare impletis, ad Antonium mittebat, venire eum cum copijs, neque tempus terere iubens: se nauibus eius portus & stationes tutas præbiturum, & tanto spacio, quantum vno cursu confici ab equo potest, exercitum suum à littore dimoturum, dum tutè is exsensionem & castra faciat. Contra hæc Antonius arroganter Cæsarem, tametsi senior, ad singulare prælium prouocabat: sin id subterfugeret, apud Pharsalum de summâ rerum omnibus copijs decernere secum, ut antè Cæsar & Pompeius fecissent, iubebat. Interim Antonio apud Actium naues in statione tenente eo loco, ubi nunc est Nicopolis, transmissio Ionio mari Cæsar Torynam (Epiri locus est) occupat. Ibi Antonio perturbato, quod terrestres copiarum nondum aduenissent, Cleopatra illudens, Quid, ait, tandem mali est, si Cæsar in Toryna consedit? Antonius autem manè hostibus adnauigantibus metuens ne ij naues ipsius propugnatoribus destitutas caperent, remiges armatos in tabulatis constituit, ut ij conspecti, defensores putarentur: remigum quoque erexit & ad cursum iustruxit, & ex utraque parte faucium portus Actiaci prorsus in hostem conuersis naues constituit, tanquam ad pugnam promptas. Hoc quidem astu delusus Cæsar abiit. Aquam etiam scitè munitionibus quibusdam includit, eaque hostem arcuit, cum quæ circum sunt loca, neque copiosam & vitiosam haberent aquam.

Et Domitium humaniter tractauit, inuita quidem Cleopatra. Cum enim is iam febricitas paruum lembum conscendisset, eoq; ad Cæsarem abiisset, indignè ferens, omnia tamen impedimenta, vnà cum amicis & famulis, ei misit. Sed Domitius, quasi cum detectæ perfidiæ ac proditoris pœniteret, mox mortē cum vita commutauit. Reges etiam Deiotarus & Amyntas ad Cæsarem defecerunt. Verum enim uerò classis ab omnibus rebus malè instructa, & ad omnem vsum incommoda, rursus Antonium coegit in terrestribus copijs omnem spem collocare. Et Canidius aded, dux illarum, mutata ob præsens periculum sententiā suavit, vti Cleopatra dimissa, in Thraciam vel Macedoniam se reciperet, atq; ibi terrestri prælio decerneret: nam & Dicomam Getarum regem magna auxilia polliceri. Porro autem non faturum turpiter Antonium, si Cæsari bello Siciliensi exercitato, mari cederet: sed dignum reprehensione fore, si peritissimus terrestrium pugnarum robore & apparatu tam numerosarum copiarum vti nolit, sed eam in naues absumat. Vicit tamen Cleopatrar sententia, classi decertare iubentis: iam enim ad fugam se componebat, idq; agebat, non quomodo ad victoriam plurimum conduceret, sed vt rebus euerlis quàm facilius euaderet. Erant à castris ad nauium stationem longi muri brachiorum instar porrecti, per quos Antonius crebro, nihil hostile metuens, transibat: eò Cæsar, edoctus à quodam seruo posse Antonium capi transeuntem, misit qui eum interciperent. Ea res tam propè confecta, vt qui Antonium præcedebat, eum ex insidijs coorti Cæsariani apprehenderint, & Antonius vix cursu euaserit. Postquam nauali prælio decernere placuit, Antonius omnes naues cremauit, & x Egyptiacis demptis: optimas autem & maximas à deciremibus vsque ad triremes militibus impleuit, inque eas viginti millia grauis armaturæ militum imposuit, & duo sagittariorum millia. Cùm quidem tribunus quidam (vt fertur) militum, qui Antonij auspicijs sæpè pugnas obiuerat, & plurima vulnera acceperat, præsentē Antonio lachrymas edidit, & Cur, inquit, eicatricibus istis & gladio huic diffidens, in malis lignis spem ponis imperator? Egyptij & Phœnices mari certent: nobis terram: ad hæc Antonius nihil respondit, manuque tantum & vultu inueniens,

mens, debere eum bono esse animo, abiit, iam tum non o-
 ptimè sperans: quippe & rectores vela omittere volentes,
 coegit in naues imponere, vñum eorum fore in persequen-
 dis hostibus dicens, quorū neminem fuga euadere esset pas-
 surus. Illa die, & quod insecutum est eam triduo, magno
 vento agitatū mare pugnam remotum est. Quinto die
 cū omnes venti posuissent, summaque esset tranquillitas,
 commissum est prælium. Dextrum cornu Antonius, & Po-
 plicola, leuū Cælius tenebat, medū M. Octavius, & M. *Altiacapu*
 Iulius. Cæsar autem sinistrum cornu Agrippæ mandauit, *gnadeferi-*
 dextro ipse præfuit. Peditatui Antoniano Canidius, Cæsa- *psio.*
 riano Taurus præfectus, aciebus in littore instructis quie-
 scebant. Antonius vndique circumiens, milites remis hæ-
 rentes hortabatur, vt nauium mole freti, tanquam ex terra
 15 pugnarent, gubernatores, vt naubus veluti stantibus sen-
 sim impetum hostium exciperent. & sibi ab iniquitate lo-
 corum apud fauces cauerent. Cæleri autem, cū nondum
 sublati planè tenebris tentorio digressus circum naues
 ambulare, quidam asinum agens occurrisse traditur: isque
 20 interrogatus quis esset, respondisse, sibi Eurycho, asino Ni-
 coni nomen esse. est autem Eurychus Latinis fortunatus,
 Nico vincens. Eius ominis causa Cæsar, cū locum istum *Omen.*
 rostris nauium ornaret, areum asinum & hominem ibi po-
 suit. Cū autem ordines specularetur, nauigio in dextram
 25 aduectus, miratus est hostes in faucibus se continere quie-
 tos: etenim is erat Antonianæ classis aspectus, ac si naues
 iactis ancoris sarent: idque aliquandiu ita esse Cæsar cre-
 didit, ob eamque causam mille ab hoste passibus suas conti-
 nuit. Sexta iam diei hora erat, & ventus ab alto incumbe-
 30 bat, cū Antoniani moræ impatientes, altitudine & mole
 suarum nauium freti, easque ab oppugnatione tutas pu-
 tantes, læuū cornu mouerunt. Quod vt vidit Cæsar, ga-
 uisus est, ac retrò auertere cornu dextrum suum cœpit, cu-
 piens extra sinū & fauces educere hostes, vt agilibus suis na-
 35 uibus circumueniret & oppugnaret hostium naues, mole
 sua & remigum defectu tardas. Commissa pugna, mutui na-
 uum impetus ac collisiones nullæ fuerunt: nam & Anto-
 nij naues ob molem impetu destituebantur, qui maximè
 ictui naui illis alteri robur suppeditat: & Cæsariani non
 modò aduersis proris concurrere cum grauib; & aratis
 rostris

rostris cauebant, sed ne in latera quidem audebant inuade-
 re. facile enim rostra suarum nauium frangi videbant, im-
 pacta nauigijs, quæ ex magnis quadratis lignis ferro com-
 pactis constabant. Pedestri itaque prælio, aut verius oppu-
 gnationi murorum similis erat pugna, cum tres simul aut
 quatuor naues Cæsariinæ vnā Antonianā circumdā-
 tes, pilis, hastis, contis, & facibus ardentibus oppugnarent:
 Antoniani etiam balistis à turribus ligneis tela torquerent.
 Cum verò Agrippa alterum cornu ad circumueniendos hos-
 tes obduceret, Poplicola contrā tendere coactus, à medijs
 abruptus est. Qui cum perturbati cum Aruntio congrede-
 rentur, incertoque adhuc pugnaretur euentu, subito sexa-
 ginta Cleopatrx naues subitis velis fugere per medios pu-
 gnantes conspectæ sunt. Constitutæ autem fuerant post
 magnas naues: itaque tumper eas se proripientes, suos cōtur-
 babant: hostes autem mirati quidnam rei esset, secundo eas
 vento versus Peloponnesum tendere animaduenerunt. Ibi
 verò Antonius ostendit se neque imperatoris, neque adeo viri
 animum gerere, imò autē ne sui quidem ipsius animi com-
 potem: sed vt quidam ioco dixit, animum amantis in alieno
 viuere corpore, ita se à Cleopatra totum pendere, & vnā
 trahi atque abripi, perinde ac si corpori eius inoleuisset. Si-
 mul enim & vidit nauem eius abuehi, & omnium illic ob-
 litus, proditis desertisque ijs, qui pro ipso pugnabant, mor-
 temque oppetebant, quinquiremē conscendit, solis Alexan-
 dro Syro & Scellio comitantibus, eam quæ ipsum & seip-
 sam perdiderat secutus est. Illa signo à nauelato eum præ-
 stolata est. Receptus in nauim, neque ipsam conspexit, neque
 conspiciendum se dedit, sed in proram solus cenceffit, ibique
 tacitus utraq; manu caput tenens assedit. Interim Liburni-
 des Cæsaris insequentes apparuerunt. Iussit igitur proram
 hostibus obuerti: & cum reliquas repulisset, Eurycles Laco
 acriter admodum institit ei, stans in tabulato, & hastam vel-
 ut in ipsum coniecturus vibrans. Is cum è prora interrogas-
 set Antonius, quisnam ille esset, qui adeo se persequeretur,
 Eurycles, inquit, sum Lacharis F. & nunc fortuna Cæsaris
 ad persequendam patris mei iniuriā vror. Lachares au-
 tem prædationis accusatus iussu Antonij securi percussus
 fuerat. Veruntamen non inuasit in Antonij nauim, sed alte-
 ram prætoriam nauim (duæ enim erant) æreo rostro ictam
 circum-

circumegit, eamq; in latus versam cepit, aliamq; cum preciosa supellectile. Eurycle euitato Antonius priori gestu recepto quietus in prora confedit, totumq; solus ita triduum, quo Tanagerum peruentum est exegit, siue iratus Cleopatram, siue eius verecundia. Tanageri mulieres familiares primum ad colloquium eos, inde ut una cœnarent & cubarent pertraxerunt. Iam eodem etiam multa parue naues, & quidam amicorum conueniebant, nunciantes classem perisſe, terrestres autem copias adhuc ipsis videri integras. Itaque Antonius ad Canidium scribit, ut exercitum quam primum per Macedoniam in Asiam traducat. Ipse à Tanaro in Africam traiecturus, nauim onerariam multa pecunia, aureaque & argentea supellectile regia onustam amicis dono dat, iubens ea inter se partiri, & salutis suæ prospicere: renu-
 15 entes, & flentes, perquam benignè & humaniter consolatus & deprecatus dimittit: Theophilo etiam, quem procuratorem Corinthi habebat, scribit, ut viros istos occulter, securitatemq; eis præbeat, dum à Cæsare veniam impetrent. Hic Theophilus Hipparchi pater fuit, eius qui plurimum
 20 apud Antonium potuit, primusque libertorum ad Cæsarem transijt, ac deinde Corinthi habitauit. Apud Actium verò cum classis Antoniana diu Cæsari restitisset, & maxime afflicta fluctibus fuisset qui ad proras magni ingruiebant, decima tandem diei hora succubuit. Mortui sunt haud plu-
 25 res quinque millibus, captæ naues CCC, ut ipse Cæsar scribit. Ut verò de fuga Antonij cognitum est, primò id incredibile videri, eum nouendecim legionibus peditum, duodecim millibus equitum integris etiamnum relictis aufugisse: quasi vero non sæpe antè fortunæ vim in utranque
 30 partem expertus, neque permultis certaminibus bellisque mutationem eius periclitatus fuisset. Milites autem & desiderabant absentem, & sperabant eum ad ipsos alicunde aduenturum: adeoque iam cognita fuga, tantum fidei & virtutis ostenderunt, ut septem totos dies spretis Cæsarianis legationibus in castris permanerint. Postquam Canidius etiam noctu clam profugit, destituti ab omnibus, &
 35 proditi à ducibus, ita demum ad victorem concesserunt. Secundum hæc Cæsar Athenas nauigauit, & cum Græcis reintegrata gratia, frumentum quod a bello supererat, urbibus diuisit, miserè affectis, pecuniaque, & mancipijs atq;
 iumen-

iumentis spoliatis. Etenim proauus noster Nicarchus refer-
 re solebat, vniuersos suos ciues coactos fuisse dimensum fru-
 menti humeris ad mare quod est apud Anticyram deporta-
 re, flagellis incitatos: cumq; semel hoc fecissent, & iam se-
 cundo onus dimensum essent sublaturi, de Antonij clade
 allatū nuncium salutis vrbi fuisse: statim enim procuratori-
 bus eius & militibus fuga dissipatis, ipsos inter se commea-
 tum partitos. At Antonius cum Africam attigisset, præmis-
 sa à ParatONIO in Ægyptum Cleopatra, abunde solitudine
 perfruebatur, oberrans cum duobus solis amicis, Aristocra-
 10 thetore Græco, & Lucilio Romano: quem alibi demon-
 strauimus apud Philippos vt Bruto effugiendi facultatē pa-
 raret, se Brutum tulisse, & insequentibus in manus tradidisse,
 seruatumque ab Antonio, summa hunc fide vsque ad ex-
 tremum coluisse. Cū verò in Africa etiam copiarū ab ipso
 15 ducis, earū impulsu defecissent, seipsum interficere voluit,
 sed ab amicis prohibitus est. Vt Alexandriam peruenit, Cleo-
 patram reperit opus arduum & ingens aggressam. Inten-
 derat enim naues per Isthmum qui rubrum mare ab Ægy-
 ptio distinguit, videturque Asiæ & Africæ limes esse, qua
 20 is maximè vtroque mari arctatur, & strictissimus cccc. sta-
 diorum latitudine patet, classem transferre in Arabicum
 sinum cum exercitu & magna vi pecuniæ, ibique seruitute
 & bello euitato habitare. Sed postquam naues, quæ pri-
 mæ eò tractæ fuerant, Arabes circa Petram habitantes
 25 combusserunt, cū etiam Antonius putaret copias apud
 Actium suas integras esse: dimisit eum conatum, & adi-
 rui in Ægyptum ocludendo se dedit. Antonius vrbe & a-
 micorum consuetudine omissa, aggere in mare apud Phar-
 um immisso, habitationem sibi maritimam confecit, in
 30 eaque exul hominum degebat, Timonis vitam se imita-
 ri eaque delectari dicens, eademque perpeffum: nam se
 quoque ab amicis malam gratiam referentibus affectum
 iniurijs, omnes homines odisse, omnibus diffidere. Fuit is
 Timon Atheniensis, & tempore belli Peloponnesiaci vixit,
 35 vt ex Aristophanis & Platonis fabulis apparet: ab his enim
 traducitur vt morosus, & osor hominum. Is Timon, cū
 omnium hominum congressum vitaret atque aspernaretur,
 solum Alcibiadem iuuenem tunc ferocientem saluta-
 bat benignè, atque amplectebatur: & Apemanto miranti,

*Cleopatra
 conatus.*

cau-

causamque percontanti, Amo, inquit, adolescentem, quod eum noui Atheniensibus multorum malorum causam fore. Apemantum enim istum, vt similem sui, & eiusdem vitæ sectatorem, aliquando ad se admisit: & semel cum Chæphorica sacra celebraretur, vnâ duo isti cœnauere. cum quidem Timon Apemanto dicenti, præclarum esse id conuiuium, respondit: Et verò, siquidem tu abesses. Ferrur aliquando frequenti Atheniensium cœnacione suggestum conscendisse: cumque omnes nouitate rei suspensi, taciti eum
 10 intuerentur, & magnum quippiam expectarent, ita locutum: Viri Athenienses, paruus est mihi agellus, in eoque ficus, de qua se permulti ciuium hætenus suspenderunt. cum itaque statuissem ibi ædificare, publicè volui edicere, vt, si qui vestrum velint, suspendant se antequam ficus excindatur. Mortui corpus Halis sepultum est, iuxta mare: & littus
 15 procurrens subleuit, fluctusq; erupit eò, & inaccessum hominis sepulcrum fecit. Inscriptio hæc fuit:

Hic iaceo musæ abrupto spiramine vita:

Qui sim, ne rogitate: mali male sed pereatis.

20 Hanc quidem ipsum sibi fecisse dicunt: Callimachi hoc est quod circumfertur:

Hic habito Timon, hominum osor: tu modo perge,

Dira precare mihi plurima, perge modo.

Hæc de Timone, de multis perpauca. Canidius autem ipse
 25 amissi ad Actium exercitus nuncium Antonio attulit: simulque annunciabatur, Herodem cum legionibus aliquot & cohortibus ad Cæsarem transiisse: defecisse etiam cæteros regulos, neq; extra Ægyptum quicquam fidi esse. Nil his perturbatus, sed quasi gauderet se eum sollicitudine
 30 simul spem posuisse, maritimo suo domicilio, quod Timoneum nominabat, relicto, in regiam est à Cleopatra adscitus, urbem conuiuijs & donis repleuit. Filium Cleopatæ & Cæsaris in ephebos retulit: Antyllo suæ & Fuluiæ filio virilem togam dedit: ob hæc Alexandria per aliquot dies con-
 35 uiuia & festiuitates celebratæ. Ipse & Cleopatra vitæ genere, quod Inimitabile dicebatur, dimisso, aliud instituerunt, quod mollicie, luxuque & delicijs illi minimè coacerderet, eamq; vitam Commorientium appellabant: amici enim se inter vnâ morituros adscribebant, & per ordinem redeuntibus cœnis genio seruebant. Cleopatra autem lethaliū
 vene-

*Ad luxum
 redit.*

venenorum omnigenas copias comparabat, & quàm nullo aut leui dolore vnumquodque eorum mortem adferret, in ijs qui capitis damnati asseruabantur periclitabatur. Cùm verò deprehenderet ea, quæ celeriter necant, magnum dolorem secum trahere, leuiora autem celeritate carere, bestias etiam explorauit: ipsaque inspiciente, alij alia admota est. Id quotidie factitans, inter omnes propè vnicum aspidis morsum animaduertit absque conuulsione & gemitu grauem soporem & quasi veternum inducere, sudoremq; mollem in facie, & sensum hebetationem, quibus detenti faciliè elanguerēt, & se excitari aut moueri egrè ferrent, veluti qui alto somno pressi iacent. Interim ad Cæsarem legatos in Asiam mittunt, Cleopatra liberis suis regnum Ægypti petens: Antonius, vt sibi priuato Athenis, si non in Ægypto, liceret viuere. Penuria autem amicorum, & perfidia, ad Cæsarem subinde transeuntium, legare coactus est Euphronium liberorum suorum magistrum. (Alexas enim Laodicensis Romæ Antonio cognitus opera Timagenis, & in summo de Græcis omnibus honore habitus, qui omnium instrumentorum, quibus Antonium Cleopatra subruit, validissimum fuerat, & sana consilia, quæ in eius animo de Octauia steterant, euerterat, missus tum ab Antonio ad Herodem, vt cum in fide retineret, prodito Antonio huic se adiunxerat: eoque fretus, ausus erat in conspectum Cæsaris venire. Tamen nihil ei profuit Herodes, quin statim in vincula conditus Laodiceam deportaretur, ibique iussu Cæsaris necaretur, & viuente adhuc Antonio perfidiæ suæ meritas poenas persolueret.) Cæsar Antonij legationem non admisit: Cleopatraz respondens, omnia æqua pollicitus est, si vel necasset, vel eiecisset Antonium: misitque vna Thyreum libertum suum, hominem haud ineptum, neque imperitum subseruendi imperatoris iuuenis mandato ad mulierem fastuosam & mirificè forma sua superbientem. Is Thyreus cùm prolixius atque reliqui cum Cleopatra colloqueretur, & in maximo haberetur honore, mouit Antonio sinistras suspiciones: isque eum correptum flagris cecidit, & ad Cæsarem remisit, scribens in hanc sententiam: Insultans mihi, & me contemnens Thyreus irritauit, alioquin irabilem ob aduersas res: quod si id factum grauius fers, habes meum libertum Hipparchum, hunc suspende, & flagella, vt par

*Legatio ad
Cæsarem.*

*Perfidia
punita.*

probat. Poni
et defensas
genitali con
stet. ipse
cau molit
hunc dilect
et hominem
pote dicere
ter. Ex acta
adificam in
intrare cam
Cleopatra au
prebuit ipse
dine & alia
erant annexa
genum, sum
tum facie
desperatis
millis nu
exercitū
posuisset
lans equi
in regiam
hunc, caus
dant: quon
que et nocte
sum Anton
canit: cumq
ris pareret
poin oppet
congregat
munderat
aucto ipse
ministrati
dixit le non
nestam, qu
perhibent
neq; tritū
mentorum
multitudinē

par reddas. Porro autem Cleopatra Antonium suspiciones
 eius & offensas diluens, summo studio demeruit: cumque
 suum natalem intra modum, & fortunæ convenienter ce-
 lebrasset, ipsius natalicia immenso splendore & sumptu egit:
 ita ut multi eorum qui ad cœnā vocati pauperes venissent,
 diuites discesserint. Cæsarem interim Agrippa crebris lite-
 ris Romam reuocabat, quod res vrbis præsentiam eius fla-
 gitare diceret: quo factum est, ut bello tempus produceretur.
 Exacta hyeme Cæsar rursus per Syriam, legati eius per
 10 Africam in Ægyptum duxerunt. Capto Pelusio, rumor ex- *Cæsaris bel-*
 titit urbem eam à Seleuco non iniussu Cleopatræ deditam: *lumin Ae-*
 Cleopatra autem uxorem eius & liberos Antonio necandos *gypto.*
 præbuit: ipsa cum haberet cellas & monumenta pulchritu-
 dine & altitudine insigni extructa apud fanum Isis, cui ea
 15 erant annexa, eò regis gazæ præcipua congestit, aurum, ar-
 gentum, smaragdum, vniones, ebum, ebur, cinnamomum:
 tum faces stupamque multam: ita ut Cæsar veritus ne rebus
 desperatis mulier tantas opes incendio aboleret, semper
 missis nuncijs bonam spem ei ostenderit, atque ipse interim
 20 exercitum ad Alexandriam duxerit. Cum apud circum castra
 posuisset, Antonius egressus præclare pugnavit, fusosque Cæ-
 saris equites usque ad castra est infecutus. Hac clatus victoria,
 in regiam adiit, & armatus Cleopatram osculatus est: atque
 hunc, cuius præcipua eo proelio fuerat virtus, ei commen-
 25 dauit: quem Cleopatra aureo thorace & galea donauit. is-
 que ea nocte cum præmijs suis ad Cæsarem perfugit. Rur-
 sum Antonius Cæsarem missio nuncio ad duellum prouo-
 cauit: cumque is respondisset, Antonio multas ad mortem
 vias patere, sentiens nullam quam proelio honestiorem mor-
 30 tis oppetendæ rationem esse, statuit terra marique cum hoste
 congregi. Itaque fertur in cœna famulis iussisse ut alacrius
 infunderent, quod incertum esset, an idem cras facturi essent,
 an verò ipso mortuo, & ad nihilum redacto, alijs dominis
 ministraturi. Lacrymantes autem ad hoc amicos cernens,
 35 dixit se non ducturum ad pugnam, qua mortem potius hone-
 nestam, quam salutem & victoriam sit questurus. Ea nocte
 perhibent iam media, cum ciuitas futuri metu expectatio-
 neque tristis ac tacita quiesceret, subito omnis generis instru-
 mentorum cantus concinnos exauditos esse, clamoremque
 multitudinis ouantis, & choreas Satyricas ducentis strepi-
 tum

Prodigiū.

tum tumultumq; grassatum autem per mediam urbem ut-
 que ad exteriorem vis portam, quæ hostibus obuertere-
 tur: ea tumultum excidisse, cum quidem fuisset maximus.
 Id ostentum ita interpretatur, Antonium tum à Deo, quem
 maximè imitatus fuerat, desertum fuisse. Orto sole pedita-
 tum Antonius in tumultis ante urbem collocavit, nauesque
 suas quietus spectavit, quæ adversus hostiles subuehebantur,
 sperans eas aliquod facinus edituras. Sed Antoniani cū
 prope Cæsaris classem venissent, eam salutarunt, salutatiq;
 vicissim Cæsarianis se adiunxerunt: & una de duabus facta 10
 elassis, ad urbem prorsus cōuersis accessit. Statim etiam equi-
 tatus Antonium destituit: victusque pedestri confictu, in
 urbem redijt, vociferans se à Cleopatra ijs proditum, quos
 propter ipsam hostes cepisset. Cleopatra autem iram eius
 timens, & rebus desperatis insaniam, in sepulchrum confu- 15
 git, & validis seris ac obijcibus munitum ostium pensile de-
 misit, missis ad Antonium, qui mortē obijisse ipsam renun-
 ciarent. Antonius ita esse rem credēs, hæc ad seipsum: Quid
 præterea cunctaris Antoni? solam vnicamque causam, cur
 viuere cuperes, fortuna abstulit. statimq; ingressus in con- 20
 claue, thoracem soluit, atq; dimouit, & O Cleopatra, in-
 quit, non dolet mihi quod te spoliatus sum; mox enim ad te
 perueniam: sed quod tantus imperator animi fortitudine à
 muliere victus sum. Erat Antonio seruus, nomine Eros, quē
 iam pridem hortatus fuerat, ut iussus ipsum interficeret. Is 25
 cum id quod olim in se receperat, tum præstare iubetur,
 stricto gladio, cum Antonium videretur icturus, auerso vul-
 tu seipsum confodit, & ad heri pedes accidit. Tū Antonius:
 Bene, inquit, ô Eros, qui quod facere nō poteras, mihi quo-
 modo faciendum esset ostendisti: simulque vulnus sibi in 30
 ventrem iugessit, & in lectum se demisit. Verum ea pla-
 ga non statim exanimatus fuit: itaque impetu sanguinis, ut
 decubuit, represso, viribus resumptis præsentibus orauit, ut se
 iugularent. Illi verò è domo profugerunt, clamantem at-
 que calcitrantem relinquentes: tandem Diomedes scriba 35
 venit, missus à Cleopatra, iubensque eum ad ipsam adfer-
 ri. Antonius Cleopatram viuere cognito, statim tollen-
 dum se famulis præbuit: manibusque eorum ad fores ut-
 que domicilij, in quo ea erat, portatus est; Cleopatra fori-
 bus non apertis, de fenestra se conspiciendam præbuit: ca-
 tenisq;

Antonij
 incertus.

tenisq; & funibus demissis, ijs implicatum ipsa, & duæ quas
 solas secum in monumentū receperat mulieres attraxerunt.
 Qui interfuerunt, nullum eo miserabilius spectaculū exti-
 tisse asserunt. Sanguine enim repletus, & moribundus in al-
 tum attrahebatur, manus Cleopatæ intendens: non enim
 facile id opus mulieribus fuit, sed ægrè omnino Cleopatra
 manibus funi innexis prona in faciem in sublime pettraxit,
 acclamantibus qui infra abstabant, hortatq; communem
 anxietatem restantibus. Postquā eum accepit, & reclinauit,
 10 vestes super eo suas disceidit, pectus percussit, manibusq; la-
 niauit, faciem sanguine eius inquinavit, dominū eum inuo-
 cans, & maritum, & imperatorem: suorumq; propè oblita
 est malorum præ eius miseratione. Antonius cum lamenta-
 tionem eius sedasset, vinum poposcit, incertum an sitiens,
 15 an eò citius se animam exhalaturum sperans. postquam bi-
 bit, hortatus eam est, vt suis rebus, quantum citra dedecus
 posset, consuleret, & ex omnibus Cæsaris amicis Proculeio
 potissimū fidem haberet: ipsum verò ob extremam hanc
 mutationem non lugeret, sed beatum potius prædicaret,
 20 tot bonis perfunctum, & clarissimam famam adeptum,
 summamque potentiam, nunc quoque citra turpitudi-
 nem victum, Romanum à Romano. Vixdum expirauerat,
 cū à Cæsare missus Proculeius adfuit. Nam simul atque
 Antonius vulnere sibi illato ad Cleopatram gestatus fuit,
 25 Dercetaus quidam stipatorum pugionem eum occultè ab-
 ripuit, & ad Cæsarem clam accurrit: primusque ei de An-
 tonij obitu retulit, cruentum ostendens pugionem. Cæsar
 eonunciō accepto, in tentorij parte interiori substitit: de-
 plorauitque virum, collegam quondam suum & affinem,
 30 præterea multorum bellorum ac negotiorum socium. Li-
 teris deinde arreptis, amicos conuocauit, & coram ijs reci-
 tauit, vt viderent, quam iusta & equa ipse scripssisset, & quam
 superbè semper Antonius respondisset. Proculeium deinde
 misit, mandans, vt si qua ratione posset, Cleopatram vi-
 35 nam in potestatem redigeret: nam & pecuniæ eius metue-
 bat: & triumpho suo plurimum gloriæ accessurum intelli-
 gebat, si ipsam in eo duxisset. Sed Cleopatra manibus Pro-
 culeij se credere noluit: ad fores in plano sitas aggressus, va-
 lidè admodum munitas, voci tamen peruias, collocutus est
 cum ea in monumento se cōtinente. Petebat autem liberis

*Cleopatra
capitur.*

*Cæsaris hu-
manitas.*

fuis regnum, Proculeio consolante, & vt Cæsari omnia cre-
deret iubente. Vt verò loci naturam speculatus, Cæsari rem
detexit, russum Gallus missus est qui cum ea colloqueretur:
cumq; is ad fores adstans, sermonem de industria traheret,
interim Proculeius ad motis scalis ad fenestram, quã rece-
ptus fuerat Antonius, euasit cum duobus famulis: statimq;
ad fores ipsas, vbi adstabat Cleopatra, descendit. Illa, altera
vnà inclusarum mulierũ vociferante, Viua caperis ò misera
Cleopatra, cõuersa vt vidit Proculeium, sica, qua tum fortè
accincta erat, ferire seipsam intendit: sed Proculeius celeri-
ter accurrens eam vtraq; manu corripuit, & Teipsam, Cæ-
saremq; iniuria afficis, insignem ei humanitatis suæ demon-
strandæ occasionem præcipiens, & perfidiæ implacabilita-
tisq; insimulans clementissimũ imperatorem: simul & gla-
dium ei ademit: & vestem, ne quid veneni occultaret, excus-
sit. Missus est etiam a Cæsare Epaphroditus libertus: cui in-
iunctum erat, vt viuam eam omni cura adseruaret, cætera
omniã quam iucundissima ei præberet. Ipse autem Cæsar
Alexandriam inuectus est, cū Areio philosopho colloquẽs,
dextramq; eius tenens, vt is diuino in honore ab ipso habi-
tus, statim in oculis ciuiũ admirationeq; esset. Gymnasium
deinde ingressus, suggestum ad iderectum conscendit: Ale-
xandrinisq; metu consternatis, & ad terram collapsis, sur-
gere iussit, Omni se culpa liberare populum dicẽs, primũ
ob Alexandrum vrbs autorem, deinde ob admirabilem vr-
bis pulcritudinem, tertio in gratiam Arii amici. Hoc hono-
ris propter Cæsarem adeptus est Arius, multosq; etiam alios
seruauit. Horum vnus fuit etiam Philostratus, ad dicendum
ex tempore vt quisquam alius istius ætatis rhetorum para-
tissimus, sed qui se inter Academicos importunè ingereret:
itaque Cæsar etiam mores eius abominans, preces asper-
nabatur. Ille verò canam demittẽs barbam, & pullum ami-
ctum gerens, Arium à tergo sequebatur, hunc identidem
versum occinens,

Sapiens sapientibus est saluti, si sapit.

Quod cū esset ad Cæsarem allatum, magis vt Arium inui-
dia, quam metu Philostratum liberaret, hominem missum
fecit. Deliberis autem Antonij, Autyllus Fulvia natus, à
Theodoro pædagogo traditus ad necem est. Cuius cū ca-
put milites amputassent, gemmam preciosissimã, quam
in collo

in collo gestauerat, surripuit Theodorus, cinguloq; infuit: cumque eam se habere negaret, & manifestus furti factus esset, in crucem actus est. Liberi Cleopatrar vna cum alumnis in custodia liberaliter habitusunt. Casarem vero, cuius pater Iulius Caesar ferebatur, à matre cum magna vi pecuniae per Æthiopiam in Indiam amandatum, Theodoro similis pædagogus Rhodon vt rediret persuasit, à Cesare cum ad regnum accersit dicens. Deliberante super eo Casare, Arius dixisse fertur:

10 *Haud equidem expediet tibi multos Casaras esse.*

Hunc itaq; post Cleopatrar interitum occidit. Multis vero regibus, multis ducibus Antonium ad sepulturam petentibus, cadauer eius Cleopatrar non præripuit: sed illius manibus tumulari passus est, regio luxu, omnia quæ vellet sup-
15 peditans. Illa cum ex luctu tanto & doloribus (nam pectus obiectus intumuerat, & exulcerabatur) in febrim incidisset, gaudia est eo se prætextu cibo abstinendi, & vita se nemine obstante priuandi facultatem natam: & Olympo medico familiari suo re indicata, eum consultorem & adiutorem in
20 consumendo corpore suo habuit, vt ipse Olympus edita harum rerum historia testatur. Caesar cum id sensisset, minas de nece filiorum obiecit: quibus ea quasi machinis subruta, corpus curandum alendumq; volentibus præbuit. Paucis post diebus ipse Caesar eam colloquendi & consolandi

25 causa adiit. Recumbebat tum lectulo humi strato: ingressoque Casare exiuit, & ad pedes eius accedit, vnica tantum tunica velata, caput & faciem grauitæ fœdata, voce tremula, oculis colliquatis, multisque in pectore verberum & vnguium notis extantibus, atque corpore quam animo
30 haud leuius affecto. Gratia tamen & proteruitas formæ haud planè extincta erat, sed sic quoque afflictæ elucebat è vultu. Cum recumbere eam Caesar iussisset, & iuxta assedisset, orsa quidem excusationem quandam est, metu & vi Antonij acta, quæ egisset, dicens: singula autem Casare refel-
35 lente, victa ad deprecationem se conuertit, summam vitæ cupiditatem præ se ferens: tandem consignationem reconditarum pecuniarum ei tradidit. Ibi cum Seleucus quidam, vnus de procuratorib. eam argueret, quod subtraxisset quendam; exiuit, crinibusq; arrepto pugnus in faciem ingressit: subridente Casare, & eam inhibente, An non indignum

*Casaris cū
Cleopatra
colloquū.*

est, inquit, & Cæsar, facinus, cum tu me ita miseram conuenire & alloqui dignatus sis, seruos meos audere me accusare, quod de mundo muliebri aliquid reseruârim? non profecto, id mei ornandæ causæ, sed ut Octauia & Liuiæ tuæ ijs munusculis datis, earum opera te clementiore utar. Gratus is sermo Cæsari fuit, omnino eam viuere cupere putant: itaque id modò fatus, se ei cum hoc liberum facere, tum spe maiorem suam humanitatem ipsam experturam, abijt deceptus, cum se ei imposuisse ipse opinaretur. Erat inter amicos Cæsaris Cornelius Dolabella, illustris iuuenis: is Cleopatra, cui non nihil cupiebat, clam misso nuncio indicat, Cæsarem per Syriam terrestri itinere reditum parare, ipsamque cum liberis tertio die amandaturum. Quo ea accepta nuncio, precibus à Cæsare impetrauit, uti sibi liceret Antonio parentare. Allata ad sepulcrum, una cum familiaribus mulieribus ad tumultum eius accidit, Nuper, inquit, mi Antoni, liberis te manibus sepelij, nunc inferias serua fero, & in custodia habita, ne corpus meum, quod ad triumphum de te agendum seruatur, planctu & luctu dehonestem. Alios porro honores, alia iusta ne expectaueris: hæc tibi potestatem peragit Cleopatra. Etenim viuos nos nihil diuisum sit: periculum autem est ne morte nostra loca permuteamus, ut tu Romanus hic, ego infelix in Italia iaceam, hoc unum de tua patria naçta. Quod si qua tamen Romanorum Deorum (nostri enim nos prodiderunt) vis est, & virtus, te obsecro, ne me dimittito viuam tuam coniugem: neque patere ex te in meo corpore triumphari, sed hic me tecum absconde, & sepeli: nam de innumeris quæ passa sum malis, nihil mihi fuit graue ita atque durum, quam exiguum illud temporis spacium, quo sine te vixi. Hæc lamentata, tumulum coronauit ac deosculata est, sibiq; lauacrum parari iussit. Postquam lauit, splendido apparato prandio accubuit. Interim ab agro quidam venit, cistam portans, interrogatusque à custodibus quid ferret: aperiens eam, & folia dimouens, sicubus repletum vasculum ostendit: mirantesque pulcritudinem & magnitudinem earum, ridens accipere de ijs si vellent iussit: itaq; facta fide intrò asferre iussus est. A prandio Cleopatra tabulam conscriptam & obsignatam ad Cæsarem misit: reliquisque, præter duas istas, de quibus supra mentio est facta, mulieres remotis, fores clauit. Cæsar cum

*Cleopatra
luctus.*

cum apertis literis lugubres deprecationes legisset, orantis
 vtrina cum Antonio sepeliretur, statim quid actum esset in-
 tellexit: ac primus ipse statuit accurrere: deinde mutata sen-
 tentia alios eò adire, & quid rei esset, explorare iussit. Sed
 5 acta res celeriter fuit. Cum enim cursu ad eòs perrexissent,
 & custodes nihil sensisse intelligerent, foribus apertis, Cleo-
 patram mortuam in aureo lecto recumbentem offenderunt,
 regio ornata. De mulieribus altera, Eiras nomine, ad pedes
 eius animam agebat: altera, cui Charmium fuit nomen, ti-
 10 tubans iam & capite nutans diadema in capite Cleopatram
 componebat. cui cum iratus quidam diceret, Hæcine pul-
 cra & Charmium? Sanè, inquit, pulcherrima, & digna tot re-
 gum progenie. nulloq; præterea verbo emisso, exanimis ad
 culcitram accidit. Traditum est aspidem iussu Cleopatram si-
 15 cubus & folijs ita obtectam allatam fuisse, ut serpens ipse
 ignorantis corpus inuaderet: itaque ut eam sicubus dimo-
 tis conspexit, dixisse. Hic ergo est illud? & nudatum brachi-
 um mortui exhibuisse. Alij in scia inclusam aspidem adser-
 uatam dicunt, & aureo fuso à Cleopatra irritatum brachium
 20 arripuisse. Quid verum sit, nemo nouit: quando id quoque
 memoratur, eam venenum in fistula contentum capillis
 suis tecta gestasse. Cæterum neque macula in corpore vlla,
 neque aliud veneni signum apparuit, neque aspis reperta
 est: tractus modo vestigia aliquot apud mare, qua id domus
 25 & fenestræ respiciunt, visos aiunt. Quidam in brachio Cleo-
 patram duas tenues & obscuras puncturas conspectas perhi-
 bent, quibus & Cæsar videtur assensus: nam in triumpho
 Cleopatram imago, & anguis brachio in hærentis illata est.
 Enimvero Cæsar, quanquam morte Cleopatram magnum
 30 cepisset dolorem, in dolorem tamen eius admiratus est, sepe-
 liriq; eam cum Antonio splendide regioq; ornata ius-
 sit: eiusdem iussa mulieres etiam honorifice sepultæ. Mor-
 tua est Cleopatra, annos nata xxxix, ex quibus viginti duo
 regnavit, socia regni amplius quatuordecim fuit: Anto-
 35 nius sex, aut (ut alij volunt) tres supra quinquagesimum
 annos vixit. Huius statuæ deiectæ sunt: quod idem ne Cleo-
 patram etiam statuis accideret, Archibius quidam eius ami-
 cus mille talentis à Cæsare redemit. Fuerunt Antonio ex tri-
 bus vxoribus septem liberi: de quibus solus Antyllus, natu
 maximus, est à Cæsare interfectus: reliquos Octauia cum

*Cleopatra
mors.*

*Posteritas
Antony.*

fuis educauit, & Cleopatram Cleopatra natam Iubæ regi
 venustissimo nuptū dedit. Antonium verò Fuluiæ F. eò eue-
 xit, vt cum apud Cæsarem primus locus Agrippæ, secundus
 Liuiæ filijs esset, is tertium obtineret. Cùm verò ex Marcel-
 34 lo duas haberet filias Octauia, & vnum filium Marcellum, 5
 hunc Cæsar sibi simul & filium & generum adsciuir: filiarum
 alteram Agrippæ matrimonio coniunxit. Sed posteaquam
 Marcellus, nuper admodum celebratis nuptijs, fato obiit,
 neque Cæsari fidelem generum de reliquis amicis diligere
 in promptu fuit, ei & Agrippæ Octauia persuasit, vt hic Cæ-
 10 saris filiam duceret, Marcella dimissa: quam Antonio col-
 locauit. Duæ supererant Antonij & Octauia filia: harum
 alteram Domitius Aenobarbus, alteram pudicitia & for-
 ma nobilem Antoniam Drusus Liuiæ F. Cæsaris priuignus
 duxit, & ex ea Germanicum atq; Claudium genuit. ex his 5
 Claudius posterius imperium tenuit. De Germanici liberis
 Caius cum haud diu imperasset, vnà cum vxore & filia est
 occisus: Agrippina cùm ex Aenobarbo filium L. Domitium
 fustulisset, Claudio Cæsari nupsit, qui & filium eius adopta-
 uir, ac Neronem Germanicum appellauit. Is Nero nostra 10
 ætate rerum potitus, matrem necauit: parumq; absuit quin
 sua væcordia Romanum imperium pessundaret. Quintus
 ab Antonio ratione stirpis fuit.

DEMETRII ET ANTONII

comparatio.

25

Potentia.

Cùm vterque horum maximas sit rerum expertus vicissi-
 tudines, primo loco eorum potentiam & amplitudinem ex-
 pendamus. Ea Demetrio paterna fuerunt, & iamantè par-
 ta: quippe inter Alexandri successores plurimum Antigo- 30
 nus potuit, & maiorem Asiæ partem, antequam Demetrius
 adoleuisset, occupauit. Antonius verò patre, egregio qui-
 dem viro, sed neque bellis claro, neque magnum vllam
 ad gloriam momentum suis relinquire natus, ausus est
 Cæsaris imperium, nihil ad se propinquitatis ratione per- 35
 tinens inuadere, & hæreditatem eorum quæ maximis ille
 laboribus parauerat, sibi vindicare. Et quidem frerus his,
 quæ in seipso reposita habebat, eò vsque processit, vt vniuer-
 so Romano imperio in duas portiones distributo, alteram
 ipse delegerit, illustriorem quæ earum nactus sit: absensque
 40 admi-

5 administrorum & legatorum opera Parthos aliquoties vi-
 cerit, & ad Caucasum accolentes gentes barbaras vsque ad
 mare Caspium repulerit. Testantur ipsius magnitudinem
 & ea, ob quæ malè audiuit. Nam Antigoni non pœni-
 10 tuit Philam Antipatri filiam Demetrio vt præstantiorem
 imparietate coniungere: Antonio Cleopatæ connubium
 vitio est datum, mulieris quæ potentia & splendore omnes
 eius ætatis, excepto Arsace, reges antecelleret. Ita verò
 suam ipse amplificauit potentiam, vt aliis maioribus et-
 15 iam, quàm appeteret, rebus dignus videretur. Porro in-
 stitutum imperii adipiscendi in Demetrio reprehensione
 vacat, qui regnum obtinere in homines regi assuetos, & re-
 gem desiderantes cuperet: Antonii iniqua fuit & tyrannica
 cupiditas, populum Romanum in seruitutem redigendi,
 20 quam nuper Cæsaris morte effugisset. Et verò bellum con-
 tra Cassium & Brutum, quod omnium ipsius facinorum
 maximum est & nobilissimum, eripiendæ ciuibus & patriæ
 libertatis causa ab eo gestum est. At Demetrius etiam prius
 quàm fortuna ipsi necessitatem imponeret, Græciæ libe-
 25 randæ, præsidiiisque ex vrbibus depellendis operam im-
 pendit: cum Antonius se occisis in Macedonia Romæ li-
 beratoribus iactauerit. Iam liberalitate, ob quam vni-
 cè laudatur Antonius, ita fuit à Demetrio superatus, vt hic
 hostibus largitus sit, quæ ne amicis quidem ille. Laudi fa-
 30 nè datum Antonio fuit, quòd tegi & sepeliri Brutum ius-
 sisset: at Demetrius & cæsos hostes vniuersos humauit, &
 captos vnà cum pecunia & muneribus Ptolemæo remisit.
 Fuit quidem vterque rebus secundis voluptatibus, deli-
 ciis & libidini obnoxius: veruntamen Demetrium nemo
 35 dixerit iis indulgentem, rerum interim gerendarum vllas
 occasiones amisisse. Etenim abundantiae, oculi voluptates
 adiungebat: & Lamiam suam, veluti eam quæ in fabulis
 est, animi causa oscitabundus ac ludens tractabat: bello
 instante, non hederâ cingebatur hasta eius, neque vnguen-
 40 tum olebat galea, nec nitidus floridusve ex gynæceo ad
 pugnam prodibat: sed sopitis choris, & orgiis Bacchi, mi-
 nister Martis (vt ait Euripides) prophani erat: omninoque
 nulla ei vnquam ob voluptatis studium aut socordiam cla-
 des accidit. Antonium verò Cleopatra, quemadmodum
 Herculem Omphale pingitur claua spoliare, & leonis pelle

*Cupiditas
dominandi.*

*Liberali-
tas.*

Luxuria.

exuere: saepenumero dearmatum emollitumque permouit, vt magnis rebus, necessariisque expeditionibus omiffis, in littoribus circa Canobum & Taphosirin vagaretur, atque colluderet. Denique veluti Paris ex proelio aufugiens, in eius se gremium recipiebat: nisi quod Paris victus in cubile fugiebat, Antonius Cleopatram persequens certam propositam victoriam dimittebat. Ad hæc Demetrius nulla lege prohibitus, sed Philippi & Alexandri exemplo receptam Macedoniæ regibus consuetudinem secutus, plures vxores duxit, sicut & Lysimachus & Ptolemaeus: omnes autem, quas duxisset, honorifice tractauit. Antonius autem cum duas vxores simul habuit, quod nemo vnquam Romanus antè ausus fuerat: tum ciuem, & legitimam coniugem eiecit in gratiam peregrinæ, & contra leges adscitæ. Itaque illi ob nuptias nullum, huic gratissimum tale ab Antonio, quale à Demetrio flagitium est commissum. Nam historici referunt, arce Atheniensis solitos canes omnino arceri, quod id animal palam coit: Demetrius ipsa in aede Mineræ virginis cum scortis concubuit, multas ciues Atticas stuprauit: & quod extremum potest hisce libidinibus adiungi crudelitatis malum, id cupiditas voluptatum eius admisit, qui passus est, imò autem coegit pulcherrimum & pudicissimum Atheniensium miseranda morte, dum stuprum fugit, perire. In summa Antonius se ipsum sua intemperantia, Demetrius alios iniuria affecit. Aduersus parentes nihil quod culpari possit Demetrius egiit: Antonius matris fratrem necandum concessit, vt Ciceronis occidendi facultatem redimeret: quod facinus per se scelestum & immane est, adeo quidè vt vix veniam meruerit Antonius, si nece Ciceronis salutem auunculi representasset. Quod ad penuriam amborum & foederum violationem attinet, Antonio quod Artabazum cepit, causa fuit haud obscura: fuerat enim ab eo in Media desertus atque proditus: Demetrium plerique falsa crimina ferunt exco-gitasse contra Alexandrum, quem interfecisset, & accusasse, quasi eum non affecisset iniuria, sed se, læsus ab eo, defendisset. Rerum præterea gestarum laus Demetrii propria est: Antonius absens per legatos maximis & pulcherrimis est potius victoriis. Exciderunt autem rebus vterque sua ipsius

*Vxores.**Lasciuiæ.**Impietas
in suos.**Persidia.**Gloria re-
rum gesta-
rum.*

INTE

1. Anto
IN Graec
Explicat
Critici co
10. vocari a
eorum qua
& alibi leg
2. Nemp
eius talia
cunda hanc
pater Curio
proferunt
contra
statum eni
bis in iur
ponere. I
ostendunt
3. Cum
cuisset.
sæpe, in

ipſius culpa, ſed diſſimili modo. Demetrius enim à Macedonibus deſertus eſt, Antonius pro ſe pugnantes deſeruit. ut culpandus ille ſit, qui ſuos ſibi milites ita infeſtos fecerit: hic, quòd ſuos ita ipſi fidos & beneuolos deſtituerit. Mortem laudare neutrius poſſum. Magis tamen *Mors.* reprehendendus Demetrius, qui captiuus fieri ſuſtinuerit, inque cuſtodia habitus triennium lucrari, quòd vino & gulæ, belluæ inſtar, mancipatus exigeret. Antonius trepidè quidem, & miſerabiliter, & indecorè, attamen
 10 prius, quàm corpore ipſius hoſtis potiretur, ſeſe vitæ ſubduxit.

INTERPRETIS ANNOTATIONES, in Antonium.

15 I Antonius cognomento Creticus.]

IN Græco eſt Criticus (ut Aretinus reliquit: & Amiotus explicauit iudiciariū) κριτικός: ſed mendoſè pro κρητικός. Critici cognomen ego tribui huic poſſe non puto: Creticum
 20 vocari à bello contra Cretenſes geſto arbitror, argumento eorum quæ apud Florum 3.7. in Epitoma Liuiana XC VII. & alibi leguntur.

2 Nempe ſexagies ſeſtertium.] πεντήκοντα καὶ διακοσίων ταλάντων. CCL. talentorum. Cicero Philippica ſe-
 25 cunda hanc rem ita deſcribit: Recordare tempus illud, cum pater Curio mœſtus iacebat in lecto, filius ſe ad pedes meos preſternens lacrymans te mihi commendabat: orabat, ut te contra ſuum patrem, ſi H S ſexagies peteret, defenderem. tātum enim pro te interceſſiſſe dicebat. &c. Ciceroniſ ver-
 30 bis in ſumma hac exprimēda latinè malui uti, quàm talenta ponere. Idem verò eſſe CCL talēta & ſexagies ſeſtertium, oſtendimus in vita Cic.

3 Cum eius triremes multis paruis ſcaphis ar-
 cuiſſet.] πολλά τῶν λ. α. η. τ. τ. ἀπὲς πειρήσας. ἢ πει-
 ράσας. Interpres ὁ παλλαγὴν fecit, non enim Antoni tri-
 remes